Hymnologiske Meddelelser

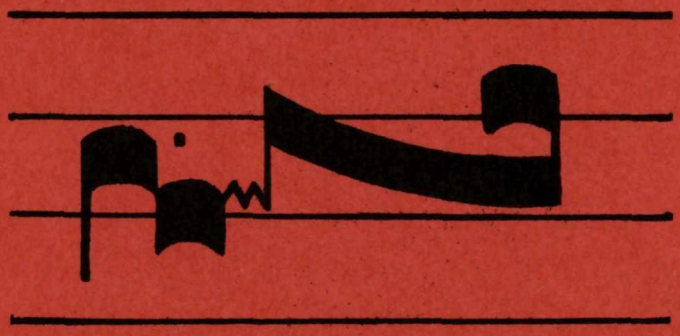

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

7. årg. 1978 **nr. 2**

Hymnologiske Meddelelser

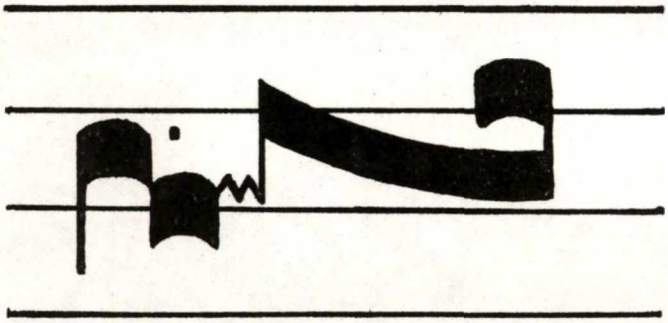

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

7. årg. 1978 **nr. 2**

HYMNOLOGISKE MEDDELELSER

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

7.årg. 1978 nr.2

NYE SANGE: Tekster af Helge Noe-Nygaard,Svein Ellingsen, Margareta Melin/Erik Ågård og S.T. Vestergaard

Melodier af Lars Åke Lundberg og Elisabeth Wentz-Janacek.....s. 63-68

Niels W.Bruun: Omkring Morten Børups majvise.....s. 69-87

Åge Håvik: Salmebokrevisjonen i Norge.....s. 88-95

Peter Balslev Clausen: Ental og flertal - et problem for salmebogsudgivere.....s. 96-114

ANMELDELSER:

Vi sætter os i ringen.

Ved Lisbeth Müller og Ingolf Olsen...s.114-119

Jens Lyster: Betænkelighed ved en betænkning.

(1969 års psalmkommitté. Revision av 1937 års Psalmbok. Information. Arbetsmaterial. Läge november 1977.) s.12o-125

FORFATTERNES ADRESSER .....s. 126

Rettelse til HM 1978/1 .....s. 126

KOMPONISTKONKURRENCE .....s. 126

Redaktionelt .....s. 126

KØBENHAVNS UNIVERSITET
REPRO. AFDELINGEN

NYE SALMER

GLÆD JER!

1. Så glæd jer da! Lad glæden
helt fylde jeres sind!
Lad Herrens mildhed strømme
i jeres hjerter ind.
For Herren han er nær.
Med glæde.

2. Lad al bekymring fare,
kast den på Herren frit.
Han blev ej i sin Himmel
og puged over sit.
Nej, Herren han er nær.
Med glæde

3. Han blev vor bror i livet,
vor bror i døden med.
Vi skal ej lades ene
på noget verdens sted.
For Herren han er nær.
Med glæde

4. Rend du kun Gud på døren
med suk og bøn og tak.
Han gav dig barnebønnen
trods alt dit ve og ak.
Ja, Herren han er nær.
Med glæde.

5. Så glæd jer da i Herren,
og lyt jer til hans fred.
Han ejer ene røsten,
som hjertet stilles ved.
For Herren han er nær.
Med glæde.

Helge Noe-Nygaard. 1977.

Fra: *Dansk Kirketidende 22.maj 1977,nr.21.*

Melodi efterlyses!

VI SÆTTER OS I RINGEN

Musik: Lars Åke Lundberg.

("Vi sætter os i ringen" anmeldes s.114 - 119 af Lisbeth Müller og Ingolf Olsen.)

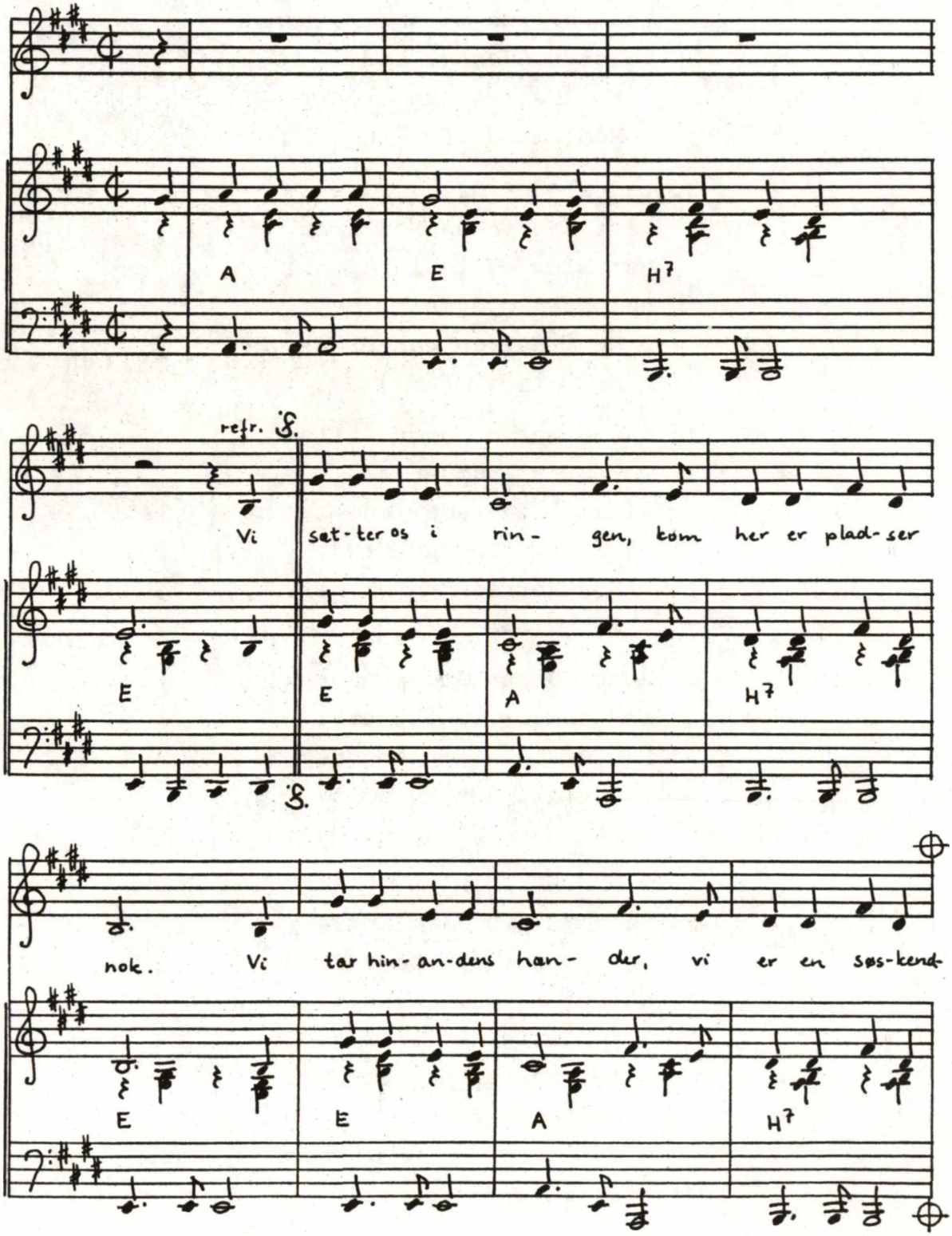

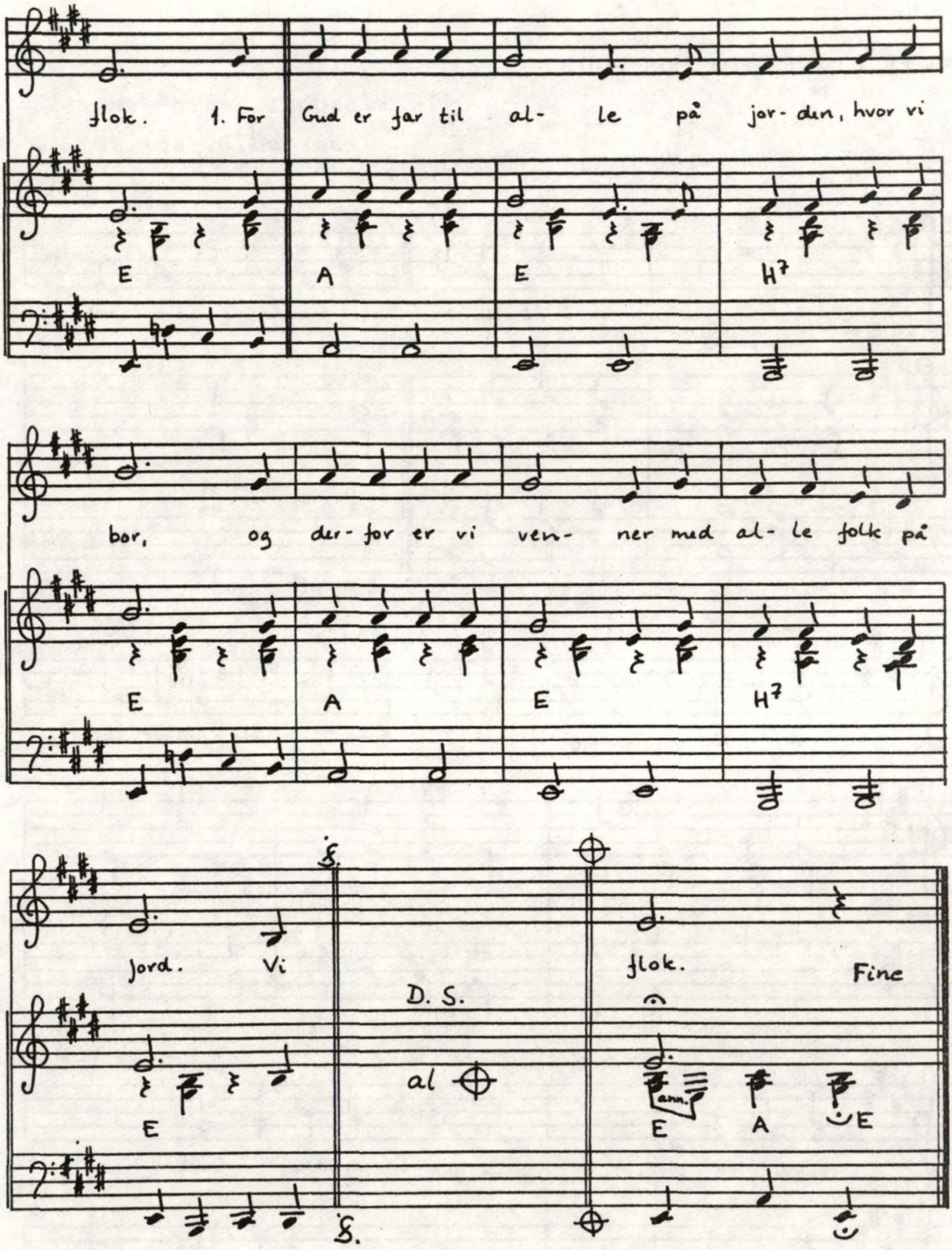

Refræn:

Vi sætter os i ringen
kom her er pladser nok.
Vi tar hinandens hænder,
vi er en søskendflok.

1.
For Gud er far til alle
på jorden,hvor vi bor,
og derfor er vi venner
med alle folk på jord.

Refræn.

2.
Tak gode Gud for jorden
og alle folk derpå.
Gør os til én familie
af store og af små.

Refræn.

Teksten er af Margareta Melin; dansk oversættelse: Erik Ågård.

NU ER LIVET GEMT HOS GUD.

Elisabet Wentz-Janacek.
Båstad, 2. febr. 1978

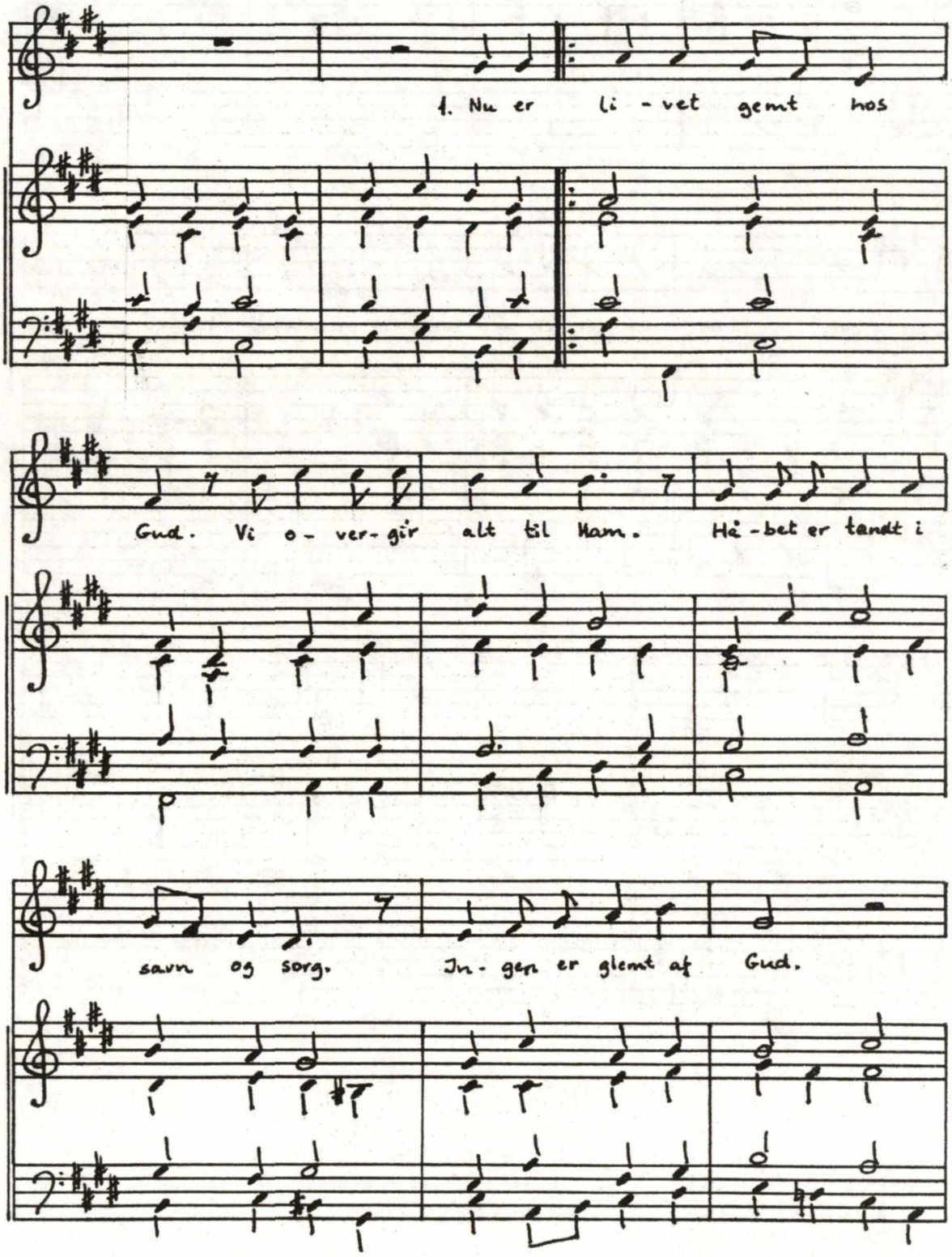

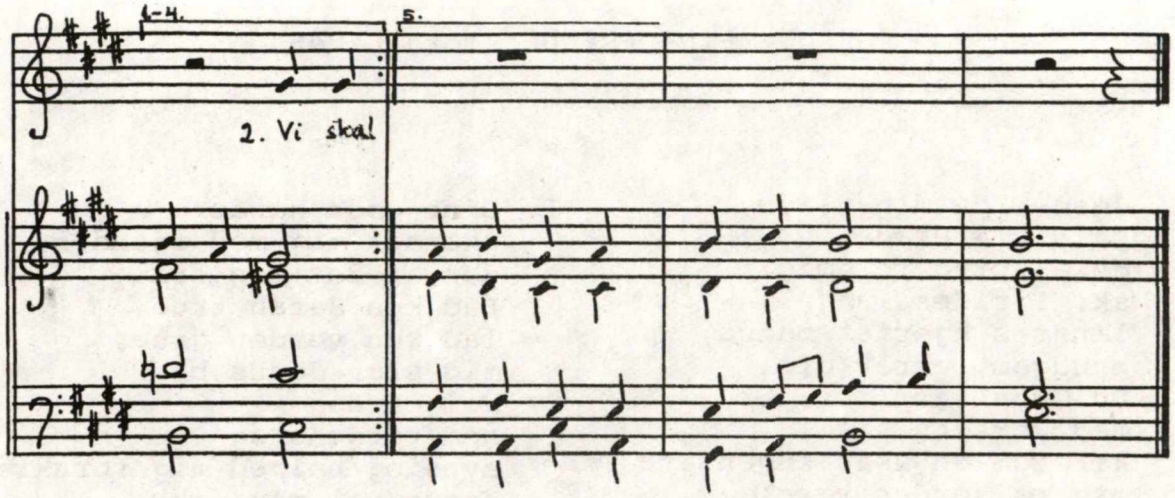

Nu er livet gemt hos Gud.
Vi overgi'r alt til Ham.
Håbet er tændt i savn og sorg.
Ingen er glemt af Gud.

Vi skal hvile i Guds fred
og sove i jordens skød.
Kristus har gjort vor grav til sin.
Altid er vi hos Gud.

Gud, vor Far, tar vare på
det liv, som er revet bort.
Kristus har gjort et sted i stand.
Før os gik Han til Gud.

Dagen kommer. Kristi dag,
da tiden blir visket bort.
Kristus står frem og alt blir nyt
Døden blir knust af Gud.

Nu er livet gemt hos Gud.
Vi overgi'r alt til Ham.
Håbet er tændt i liv og død.
Ingen er glemt af Gud.

Svein Ellingsen.

Elisabet Wentz-Janacek (f.1923) er kirkemusiker i Lund og virksom som musikskribent; medlem af 1975 årskyrkomöte.

Skulle andre lade sig inspirere til at sætte denne smukke salme i musik, ser vi den gerne.

JESU, MEINE FREUDE fordansket.

1. Jesus, du min glæde,
på dit æresæde,
du al pryd for mig:
ak, i tider lange
længtes hjertet bange,
brudgom, efter dig.
Du Guds Lam
med korsets skam,
kær som du skal ingen ære
mig på jorden være.

2. Dine gode hænder
skærmer mig mod fjender,
gør af dem mig fri.
Lad kun Satan true,
lad kun verden grue,
mig står Jesus bi.
Vil en dag
som tordenslag
synd og helved mig forskrække,
Jesus vil mig dække.

3. Trods den gamle drage,
trods al angst og plage,
trods selv dødens dag!
Lad al verden gynge,
jeg kan stå og synge
her i ro og mag.
Gud har magt,
som han har agt,
jord og afgrund må forstumme,
om de end vil brumme.

4. Bort, du falske lykke,
mig skal kun henrykke,
Jesus, du min lyst.
Bort, du tomme ære,
du skal ikke være
mere i mit bryst.
Spot og nød,
ja kors og død
får mig, om jeg end må lide,
ej fra Jesu side.

5. Nu farvel, du færden,
som er valgt af verden,
men ej mit behag.
Nu farvel, I synder,
se, I bort jer skynder,
dvæl ej her en dag!
Nu farvel,
du stolthed selv,
fra din lyst og last jeg viger
og farvel dig siger.

6. Bort, I sørgegæster,
thi min glædesmester,
Jesus, træder frem.
Hvem til Gud sig vender,
selv i sorgen kender
også glædens hjem.
Skal jeg se
kun spot og spe,
bliver, om jeg end må græde,
Jesus, du min glæde.

Mel: DDK nr. 137.

Februar 1978. S.T.Vestergård,
Broager.

Omkring Morten Børups majvise

Ved NIELS W. BRUUN

Morten Børups elskede og smukke majvise, der formodes at være skrevet i årene 1491-1500, findes i sin oprindelige og lydefri form kun i den biografi, som humanisten Erasmus Lætus (Rasmus Glad) har indsat i sin udførlige beskrivelse af festlighederne omkring Christian d.Fjerdes dåb 1577.[1] Selv havde han ikke længere nogen klar erindring om visens ordlyd, men havde modtaget den fra en af Børups disciple, provst M. Peder Poulsen (Petrus Paulinus) i Roskilde:

In vernalis temporis
Ortu lætabundo,
Dum recessum frigoris
Nunciat hirundo:
Terræ, maris, nemoris
Decus adest deforis
Renouato mundo:
Vigor redit corporis,
Cedit dolor pectoris
Tempore iucundo.

Terra vernat floribus,
Et nemus virore:
Aues mulcent cantibus
Et vocis dulcore.
Aqua tempestatibus
Caret, aër imbribus,
Dulci plenus rore,
Sol consumptis nubibus
Radiis potentibus
Lucet cum decore.

O quàm mira gloria,
Quantus decor Dei,

Quanta resplendentia
Suæ faciei:
A quo ducunt omnia,
Summa, ima, media
Formam speciei,
Magis hæc distantia,
Quam sit differentia
Noctis et diei.

(En oversættelse kan findes s.87)

Medens humanisternes digte på dette tidspunkt ofte var affattet i et knudret sprog og derfor ikke umiddelbart tilgængelige, overlæssede som de var med allusioner til den antikke mytologi, er Børups digt holdt i et sundt, kraftfuldt og oprigtigt latin. Hans ordvalg (e.g. *lætabundus, viror, resplendentia, verno*) placerer ham i middelalderen, og ligeledes holder hans anvendelse af den middelalderlige verseform[2], et formelt træk, som vi idag måske ville tillægge langt mindre betydning, ham indenfor den tids horisont.

Børup kan ikke have været uvidende om, at humanisterne - de såkaldte *poetae novi* - hånede og ringeagtede middelalderens verseform[3], som i modsætning til den antikke byggede på stavelsesbetoning og i et vist omfang forudsatte indrim og/eller enderim. Men såvel i dette digt som i "Byvisen"[4] forbliver han tro mod den middelalderlige kirkes metriske tradition.

Tre musikanter, der har "majet sig ud", dvs. pyntet sig med majgrønt.

Træsnit fra titelblad på en dansk majvise fra 1600-tallet; "..det er ikke usandsynligt, at Morten Børups smukke, latinske Vaarsang kunde have haft til Hensigt hos Skolebørnene at afløse den danske Majvise."

Illustration og citat fra: *Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden. (Nordisk Forlag 1929-31).*

Fra Laetus ved vi, at rektor Børup til sine disciple skrev "sin dejlige ode til den yndige forårstids komme, når de den første dag i maj bragte vårens første blomster og blade ind i byen".

De to første strofer er rent

naturlyriske og kunne for så vidt godt være taget fra en af de talrige vagantviser[5], som priser forårets genkomst: Svalen forkynder, at frosten er ophørt, alt på jorden grønnes, menneskene genvinder livsmodet, fuglene kvidrer, kort sagt:"Hvor smukt Naturen sig betér - og leer"! Et ægte middelalderligt træk er det, at skildringen af landskabet og dets "indhold" er gjort med bred pensel - vand, luft, sol, jord - som ikke giver rum for lokale eller individuelle træk. Derfor er det med urette, at nogle i Morten Børups digt har villet se en skildring af Aarhusbugten og dens omegn[6].

Ungdom bringer majgrønt ind i byen.
Illustration fra: *Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden (Nordisk Forlag 1929-31).*

Vi vil for et øjeblik se bort fra den stærkt omdiskuterede tredie strofe, der ved sit indhold tydeligvis adskiller sig radikalt fra de to foregående, for at undersøge, om Børups smukke naturskildring kunne have sit forbillede andre steder end hos de verdslige vaganter.

H.F.Rørdam[7] pegede på middelalderens latinske hymner som det sandsynlige sted, hvor forbilleder eller paralleler kunne findes. V.Saxtorph[8] tog denne tanke op og gjorde opmærksom på, at den franske augustinermunk Adam af St.Victor, som døde i slutningen af det 12.århundrede, har skrevet en påskesalme[9], der udviser en ret høj grad af lighed med Børups forårsvise:

Mundi renovatio	Verdens fornyelse
Nova parit gaudia;	Skaber nye glæder.
Resurgenti Domino	Til ære for den opstående Herre
Conresurgunt omnia;	genopstår alting med Ham.
Elementa serviunt	Elementerne tjener Ham
Et auctoris sentiunt	Og de føler hvor stor
Quanta sit potentia.	Skaberens magt er.

Caelum fit serenius	Himlen bliver klarere
Et mare tranquillius,	Og havet roligere
Spirat aura mitius,	Vinden blæser mildere
Vallis nostra floruit.	Og vor dal står i flor.
Revirescunt arida	Hvad der var kraftesløst
Recalescunt frigida,	får kræfter på ny
Postquam ver intepuit.	Hvad der var koldt opvar-
	mes igen
	Efter at våren er kommet
	med sin varme.
Gelu mortis solvitur,	Dødens kulde løses op,
Princeps mundi fallitur	Verdens fyrste skuffes
Et eius destruitur	Og hans magt over os brydes.
In nobis imperium.	Medens han ville besidde det,
Dum tenere voluit,	Som han ikke havde nogen
In quo nihil habuit,	ret til,
Ius amisit proprium.	Mistede han sin egen ret.
Vita mortem superat,	Livet besejrer døden,
Homo iam recuperat,	Og nu får mennesket det
Quod prius amiserat,	tilbage,
Paradisi gaudium.	Som det engang havde mistet:
Viam præbet facilem	Paradisets glæde.
Cherubin, versatilem	Keruben gør vejen let
Amovendo gladium	Og fjerner sit / Raske sværd.
Christus caelos reserat	Christus oplukker himlene
Et captivos liberat,	Og befrier de fanger,
Quos culpa ligaverat	Som synden har bundet
Sub mortis interitu.	Under dødens udslettelse.
Pro tali victoria	For denne sejr
Patri, proli gloria	Må Sønnens ære tilkomme
Sit cum sancto spiritu.	Faderen samt Helligånden.

Man vil se, at *mundi renovatio* svarer til Børups *renovato mundo* og at hans *terra vernat floribus* hos Adam får formen *vallis nostra floruit;* det udtryksfulde *summa, ima media* genfin-

des i tredje strofes mere kortfattede *elementa*. Men måske mere væsentligt er stemningen såvel som anlægget det samme hos begge: den jublende beskrivelse af foråret og dets genfødte natur fører utvungent over til lovprisningen af Gud Herren og Hans rige.

Adams salme findes i samlingen Missale Frisingense fra 1487, og Saxtorph mener, at Børup under sit studieophold i Köln har stiftet bekendtskab med den og siden brugt den som et forbillede for *Carmen Vernale*. Denne opfattelse, som har vundet bifald bl.a. hos prof. Billeskov Jansen[11], ville kunne tiltrædes, såfremt Adam af St.Victors salme var den eneste, der med rimelighed lod sig sammenligne med forårsvisen.

Jeg er nu blevet opmærksom på, at der blandt de påskehymner, som Pierre Abelard (død 1142) har skrevet, findes en[12], som i denne sammenhæng har krav på interesse:

Veris grato tempore	I vårens søde tid
Resurrexit Dominus.	Opstod Herren på ny.
Mundus reviviscere	Når nu verden begynder
Cum iam incipit,	At live op igen
Auctorem resurgere	Var det passende at verdens ska-
Mundi decuit.	opstod på ny. ber
Cunctis exsultantibus	Under alles jubel
Resurrexit Dominus.	Opstod Herren på ny.
Herbis renascentibus	Medens planter skyder frem
Frondent arbores,	Grønnes træerne og
Odores ex floribus	Udsender mangfoldige dufte
Dant multiplices.	Fra deres blomster.

Det ses, at den ganske vist lidt skrabede forårsskildring med sin stærke betoning af naturens genopstandelse (*mundus reviviscere; herbis renascentibus*) har berøringspunkter med Adam af St.Victor, hos hvem imidlertid naturens opvågnen og Kristi opstandelse fandtes nøje adskilt.

Også Kansler Philip (død 1276) fra Pariseruniversitetet har forfattet en påskesalme[13], hvor billedet af forår og opstandelse indgår en tæt forbindelse:

Jam ver aperit	Nu åbner våren
terrae gremium,	Jordens skød,
Flos laetitiae	Og glædens blomst
dat incendium,	Spreder sin ild.
Ergo resonet	Lad så de glade stemmer
vox laetantium,	Give genlyd.
Hiems exsulat	Vinteren forvises,
in ortu floris,	Når blomsten bryder frem,
Renovatio	Forårstidens fornyelse
verni temporis	Fordriver leden ved
Pellit taedium	Den sløve kulde.
pigri frigoris.	
Corda refovet	Hjerterne varmes atter
flos amantium,	Af de elskendes blomst,
Flos laetitiae	Og glædens blomst
dat incendium,	Spreder sin ild.
Nova revehit	Den ny årstid
aetas gaudium,	Bringer glæden tilbage.
Hiems &c.	Vinteren forvises &c.
Benedicie	Lovpris
patris filium,	Faderens Søn,
Flos laetitiae	Glædens blomst
dat incendium,	Spreder sin ild
Qui dedit floris	Han, som gav
beneficium,	Blomstens nådegave.
Hiems &c.	Vinteren forvises &c.

Denne påskehymne har med sit ret svage, religiøse islæt et næsten verdsligt præg, og man fornemmer, at Philip i sin velgørende jubel over foråret næsten har glemt sit egentlige ærinde. Også ellers er den med sine mange mindelser om *Carmen Vernale* - uden at der dog bør drages for vidtrækkende konsekvenser heraf - mærkværdig. Børup lader med en egen friskhed svalen melde den kolde tids retræte, hos Philip er det Fornyelsen, *renovatio*, et nøgleord i disse tiders forårsbeskrivelse, der fordriver den lede, dvaske kulde. I anden strofe lader Philip blomsterne opvarme de forelskedes hjerter pany og

den ny forårstid bringe livsmodet tilbage, på samme måde som foråret hos Børup giver menneskene nye kræfter og befrier dem for deres hjertesorg.

Fuglene melder vinterens tilbagetog.

Fra: *Tvende skiønne ny Morgen=Psalmer (17o9).*

En nøjere gennemgang af de middelalderlige påskehymner ville utvivlsomt tilvejebringe flere af samme art, der kunne bekræfte den opfattelse, at den, ret betænkt, naturlige sammenkædning af den vågnende natur med den genopstandne Kristus er et almindeligt tema i middelalderen.

Det er hos "lejlighedsdigteren" Venantius Fortunatus (ca. 53o - ca.6oo), der sine klassiske metra til trods af flere grunde må anses for at høre hjemme i middelalderen[14], vi første gang ser glæden over foråret føre frem til en lovprisning af *Christus triumphans*. I hans store digt *Ad Felicem episcopum pascha* (Carm.3,9) anvendes de første 3o linjer på en skildring af den vågnende natur, der i dybtfølt intensitet, skønhed og virtuositet ikke overgås af den klassiske oldtids bedste poeter. Først i linie 31ff anslås det egentlige tema:

ecce renascentis testatur gratia mundi
omnia cum domino dona redisse suo.
namque triumphanti post tristia Tartara Christo
undique fronde nemus, gramina flore favent.

Se,hvor den genopstående verdens taknemmelighed bevidner, at dens herre og alle hans gaver er vendt tilbage.
Thi Christus, som triumferer over det lede helvede, tilsmiles overalt af skovens grønne løv og engens blomster.

som genfindes Carm.8.7,1-4:

Frigoris hiberni glacie constringitur orbis
totaque lux agri flore carente perit.
tempore vernali, dominus quo Tartara vicit,
surgit aperta suis laetior herba comis.

Verden knuges af vinterkuldens is
og hele jordens lys er borte,fordi blomsterne mangler.
Men i den forårstid, hvor Herren besejrede Helved,
skyder en plante åbenlyst frem med sine prægtige blade.

Vi ser, at Børups forårsskildring i anlæg, stemning og indhold med rimelighed kan antages at være udgået fra den middelalderlige påskehymne[15] og skal nu undersøge om indholdet af tredie strofe, som udgør digtets magtfulde tyngdepunkt, peger ud over denne tid.

I sin Erasmus udtalte Vilhelm Andersen[16], at i denne sidste strofe "udstrækkes det hele Universum med sine uhyre Afstande og vældige Modsætninger som et Spejl for Guds Øje. Dette er afgjort ikke Middelalderens Verdensbilede, men Renæssancens Kosmos. Der er baade i Udtryk og Tankegang bestemt Lighed med den Verdensopfattelse, vi har fundet hos Pico della Mirandola". Han henviste her til samme mystikers skildring af tilstanden før menneskets skabelse: *Jam plena omnia, omnia summis, mediis infimisque ordinibus fuerant distributa* (dvs. Alt var nu opfyldt, alt var nu fordelt i højeste, mellemste og laveste klasser.) og sluttede med at konkludere:" *Omnia - summa, media, ima, - a Deo formam speciei ducunt* betyder det samme hos Mirandola, at Gud er i Verdens Midte og Mennesket hans Medvider".

Mod Andersens tolkning må man for det første indvende, at den ydre overensstemmelse mellem Børup og Mirandola, der jo blot består i deres fælles anvendelse af ordene *omnia, media, summa, ima (infima)*, ikke følges op af et indhold, der på nogen måde lader sig forene. Ethvert holdepunkt for henvisning til Mirandola er dermed bortfaldet. Det er klart, at en sådan metode eller rettere mangel på samme lader se forbindelser, hvor ingen er. I Andersens senere arbejde "Horats" findes talrige eksempler herpå[17].

Hertil kommer, at ordene *Omnia - summa, media, ima - a Deo formam speciei ducunt* umuligt kan udlægges som "at Gud er i Verdens Midte og Mennesket hans Medvider". De danner med det følgende *Magis hæc distantia, quam sit differentia noctis et diei* en helmening, men Andersen blev i sit ønske om at inddrage Pico della Mirandola i fortolkningen tvunget til at se bort

herfra. Heller ikke i sin oversættelse af tredie vers ("den i alle nyere Behandlinger uforstaaede Strofe") lykkedes det ham at sprede mørket, snarere tværtimod:

Eja, hvilken Ære stor
Af Guds Naades Skaaler!
Hvilken Efterglans vor Jord
Af hans Aasyn taaler,
Som til alle Skabtes Kor,
Over, under, paa vor Jord
Liv og Død udmaaler,
Skønt de drage deres Spor
Fjernere end Syd fra Nord,
Nat fra Dagens Straaler.

Med sin interpretation af tredie vers måtte Vilhelm Andersen ende i en blindgyde, for han havde med sig selv besluttet, at Børup i k k e måtte have rod i middelalderen- Og hermed var han på en vis måde i overensstemmelse med Børups biograf, humanisten Erasmus Lætus.Ham skylder vi følgende karakteristik af den gamle rektor:

..."for jeg har altid beundret denne mand ikke blot som et slags naturens vidunder og et forbillede på dyden, men også fordi jeg foretrækker hans digtnings meget fyldige og næsten guddommelige styrke fremfor alle de andres skrydende pralerier.[18] Jeg vover gerne den påstand, at hvis Børup havde besøgt vor tids universiteter med deres teologiske professorer og humanistisk dannede lærere, ville han have kunnet opnå at skaffe sig ry som den lærdeste overhovedet - eller ihvertfald høre til blandt de mere fremtrædende lærde - ikke blot hos sine egne landsmænd, men også blandt mange andre ude i Europa. Men barbariet var på den tid næsten universiteternes pryd. Og midt i denne knugende og omfattende dyne af manglende lærdom lykkedes det ham alligevel at stride sig frem til en på en vis måde mere ren udtryksmåde og stil. Således gik det til, at det barbari, som dengang herskede vidt og bredt, tilsyneladende ikke i sin helhed har præget hans skrifter- Han talte og skrev smagfuldt og sirligt, men hvad han skrev, bar i særlig grad præg af skønhed og smagfuldhed,

medens imidlertid hans mundtlige foredrag - det var dengang almindeligt - som oftest gjorde anvendelse af og gav mindelser om talesprog og kirkelatin.[19] Hans indgående kendskab til og omfattende studier af Romerretten tror jeg gav ham evnen til at udtrykke sig smagfuldt. Måske har han også - men i så fald under sine private studier - læst Vergil, og denne læsning har i nogen grad udviklet hans medfødte digteriske begavelse".

Det er den fintdannede humanists portræt af Børup og lærdommen, da han i 1577 skuer tilbage på århundredets begyndelse og med gysen noterer sig, at obskuranternes mørke endnu lå tæt over Danmark. Det billede, Lætus tegner, er velvilligt nok, men så langtfra ukritisk: Havde Børup gennemgået en humanistisk uddannelse, ville han have fremstået som en af de lærdeste i Europa, der åbenbart kunne have gjort en Erasmus rangen stridig. I stedet blev han juridisk doktor fra det under Reuchlin-striden latterliggjorte og herostratisk berømte Kølneruniversitet, og drev det blot dertil, at hans skriftlige arbejder på visse punkter var i overensstemmelse med de humanistiske stilidealer - det samme kunne ikke siges om hans mundtlige foredrag. Om Børups læsning af de antikke jurister har forlenet hans tilsyneladende lidt grove stil med elegance, kan vi idag ikke afgøre, da af hans produktion, der omfatter et ukendt antal skolekomedier og en pantomime ved navn "Dåredansen", kun nærværende digt samt "Byvisen" er overleveret.

Under alle omstændigheder virker påstanden - åbenbart også på Lætus - lidt ejendommelig (juristlatin udmærker sig ikke ligefrem ved elegantia og blev ikke af humanisterne anset for mønstergyldigt), for han tilføjer forsigtigt afrundende, at Børup nok også har læst Vergil privatim og at det skal have sat sit præg på hans Muse.

Man kan, forekommer det mig, fornemme, at han heller ikke selv helt tror på Børups Vergilstudier; snarere er han ligesom opfyldt af forståelig skuffelse over, at Børup, den fremragende og forbilledlige skolemand, som i sin egen skole havde udklækket humanister og almindeligvis blev anset for en af deres egne, alligevel havde afsløret sig som et ægte barn af den forhadte middelalder, og derfor tilføjer han - sig selv og andre til trøst - at Børups natbordslekture sikkert har været Vergil. Altså: en middelalderlig skolemester med hemmelige humanisti-

ske sværmerier....

Med sin overtagelse af dette idealbillede fandt Vilhelm Andersen, at der i majvisens skildring af den fornyede verden var noget, "som minder om Vergils Skildringer af den nye Vaar i første Bog af *Georgica* og af Guldalderen i den fjerde Ekloge, uden at det dog vil være muligt at paavise bestemte Reminiscenser".[20]

Medens man normalt ville være meget tilbageholdende med at hævde, at en forfatter havde det og det forbillede, når der ikke kunne eftervises selv de mindste reminiscenser, finder Vilhelm Andersen, at "netop dette er afgørende. Hvis Børups Vise indeholdt saadanne bestemte Mindelser fra hans Læsning af Klassikerne, vilde den være humanistisk Poesi og ikke videre. Dens Betydning ligger netop i det ubestemte. Man faar ved at læse den det Indtryk, at den, der kan udtrykke sig saaledes, ikke alene glæder sig over Foraaret, men at han glæder sig over Foraaret fordi han føler, at en ny Tid er ved at fødes i og om ham selv. Med andre Ord: der er ingen Humanisme i Børups Majsang, men der er Renæssance i den.

Jeg fæstner mig især ved det Udtryk i første Strofe: "Verden sig fornyer". Dersom det stod alene var det næppe værd at ænse.... Og det vil næppe være muligt i Middelalderens kirkelige Digte, der ikke giver sig af med Naturen... at finde et Sidestykke til det Verdensbillede, som fremstilles i Børups sidste...Strofe...Dette er afgjort ikke Middelalderens Verdensbillede, men Renæssancens Kosmos".

Forestillingen om, at Morten Børup i den gryende humanismes tid skulle have fremstået som en non-humanistisk renæssanceånd er ikke uinteressant, men vil vel kun overbevise få. For dels bygger antagelsen på en - som vi allerede har set - irrelevant henvisning til Pico della Mirandola, dels på en fejlagtig tolkning af udtrykket *renovato mundo*[21], der jo ganske åbenbart var et nøgleord[22] i den middelalderlige påskehymnes forårsskildring. Og den havde siden Venantius Fortunatus' dage "givet sig af med Naturen".

Af disse grunde vil det forekomme betænkeligt at opfatte Børup som en renæssanceklædt overgangsskikkelse, og det så

meget mere som tredie strofe med sit umiskendelige præg af skolastik præsenterer os for netop middelalderens kosmos:

Hvor stor er dog Guds ære,
hvor stor er Hans skønhed!
Hvilken afglans af Hans åsyn!
Fra Ham hidleder alt
- i luften, havet og på jorden -
sin skikkelses skønhed,
skønt denne afstand er større
end forskellen mellem
nat og dag.

Alting på jord er en afspejling af Gud, og Gud er, ifølge skolastikerne, i forskellig grad til stede i det skabte som skygge, spor eller billede, afhængig af det skabte væsens placering på "skabningens rangstige". Laterankonciliet havde i 1215 vedtaget, at der ikke kunne udsiges nogen lighed mellem Skaberen og det skabte uden at det rummede en endnu større ulighed, og dette dogme giver Morten Børup fornyet kraft, når han understreger, at afstanden mellem forbilledet *(Dei facies)* og afbilledet *(creatarum rerum species)* er endnu større end forskellen mellem dag og nat.

Med dette tredie vers, der afløser den friske og umiddelbare natursansning med et flerdimensionalt, dogmatisk fremstillet kosmos, bliver det klart, at Børups *Carmen Vernale* er en *pia cantatio*. Julius Paludan,[23] som tilsyneladende ikke havde kendskab til den middelalderlige hymnedigtning, ville søge forbilledet i vaganternes naturlyriske viser; digtets religiøse indhold skulle da være et udslag af den "alvorligere nordiske Folkecharakter" eller bero på "Overgangen fra Vagant- til Skolevise".[24]

Denne, forekommer det, lidt anstrengte og sikkert urigtige antagelse lader tredie vers, digtets tyngdepunkt, fremstå som et slags påklistret appendix, idet det implicit forudsættes, at digterens egentlige budskab var en hyldest og beskrivelse af foråret. Tilsyneladende faldt det ham ikke ind, at lovprisningen af foråret naturligt måtte lede det religiøse menneske frem til en hyldest af Ham, der havde skabt alt dette. At an-

se Guds pris i et digt, der uden det kunne opfattes som verdsligt, for et udvendigt eller ligefrem uægte tillæg er ligeså utilladeligt hos Børup som hos Stub i "Den kiedsom Vinter" eller hos Ewald i "Rungsteds Lyksaligheder", selvom denne lovprisning af Gud også er nok så traditionel.

Kan vor læser med blik for det væsentlige i visens ånd og tone ikke overbevises om, at *Carmen Vernale* ikke kan henføres

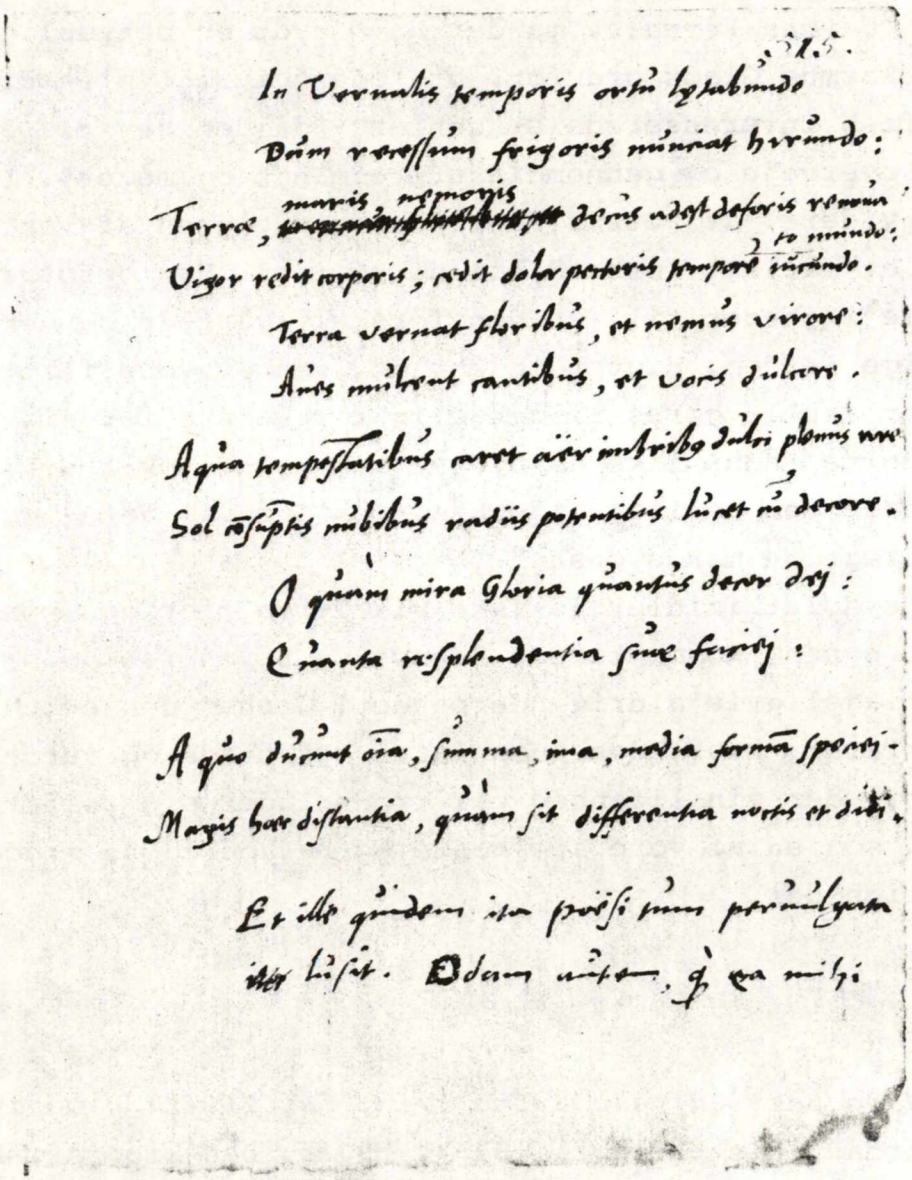

Majvisen hos Rasmus Glad

(Det kongelige Bibliotek, *Gl.kgl.Saml. 2589, p.515*)

til vagantpoesien, men at den hører til tidens åndelige, dvs. religiøse sange *(piae cantationes)*, vil den oprindelige og bevarede melodi kunne gøre det. Melodien, som Børup måske selv har komponeret, er gammeldags holdt i 2.kirketoneart, enkel og yndefuld; man kan måske synes, at dens sørgmodige klange[25] ikke helt svarer til digtets forårsjubel, men de passer netop til digtet som en af tidens åndelige sange.

At dømme efter de mange afskrifter og versioner, som findes af *Carmen Vernale*, må det have nydt en betydelig yndest. Vi har Rasmus Glads ord for, at "oden" ivrigt blev drøftet af filosofisk interesserede studenter, "da den gav rig anledning til at overveje og gennemdiskutere mangt og meget". Lætus fortæller videre, at Petrus Paulinus, meddeleren af vor vise, "havde et særligt forhold til disse vers. Han opfordrede ved flere lejligheder til, at den forskelligartede og mere tilgængelige lærdom, digtet indeholdt, gennem vore flittige studeringer skulle gøres tilgængelig til bedste for eleverne. Skønt dette endnu ikke er blevet til noget, skal vi dog føje vor afdøde ven heri og sidenhen - om Gud vil det - opfylde denne prægtige mands ønske".

Lætus holdt imidlertid ikke sit løfte, for den planlagte, som det synes, kommenterede udgave *in usum discipulorum* fik han beklageligvis aldrig udarbejdet. Gennem denne kunne vi have erfaret, hvorledes humanisten opfattede og vurderede det digt, der sin lidenhed til trods lader sin forfatter fremstå som en af vore stærkeste og betydeligste middelalderpersonligheder.

N O T E R.

1. *De Nato Baptisatoque primo Friderici II filio* udgivet af H.Rørdam, Hist.Kild.2,(1875), 597ff. Den biografiske ekskurs findes 667ff.

2. I vort digt har Børup anvendt det goliardiske metrum:

   x́x/x́x/x́x/x//x́x/x́x/x́x/
   I II

3. Lectoren i Lund Mogens Madsen, som har bevaret den bekend-

te *Planctus de Statu Regni Dacie*, udtaler sig således helt i humanismens ånd om middelalderens versform og digtere, *quibus nec ulla eruditæ Latinitatis, nec qvantitatis syllabarum cura. Rhytmis enim, qvos sic vocarunt, personabant omnia. Atqve id genus versuum plerisqve tum visum apprime elegans.* (som hverken er interesseret i den lærde latin eller i stavelseslængden. Alt genlød nemlig af de såkaldte rytmer; flere samtidige fandt den slags særdeles elegante.)

4. Udgivet af H.F.Rørdam, Kirkehist.Saml.5.række III,(19o5-o7), 1ff. Trods Rørdams nyttige oplysninger er meget endnu dunkelt. de ikke få alvorlige brud på metrum tyder på en dårlig overlevering. Restitutionsforsøg hos Hans Brix, Analyser og Problemer I, København 1933, 46ff.

5. En sang, der tillægges den senere franciskanergeneral Bonaventura midt i det 13.århundrede, begynder:

Philomele prævia	Du nattergal,som bringer bud
Temporis amoeni,	Om den herlige tid,
Quæ recessus nuntias	Du, som giver melding om
Imbris atqve coeni,	Regnens og plørets tilbagetrækning,
Dum demulces animos	Medens du fryder os
Cantu tuo leni,	Med din søde sang
Ave pudentissima,	Vær hilset, undseligste fugl,
Qvæso ad me veni!	Og kom nu snart til mig!

og ganske lignende vers findes i *Carmina Burana:*

Tempus adest floridum	Den blomstrende tid er kommet,
Surgent namque flores,	For blomsterne vælder frem,
Vernales mox in omnibus	Og snart vil alle ændre sig
Jam mutantur mores.	Og mærke det er vår.
Hoc quod frigus læserat,	Hvad kulden ødelagde
Reparant calores;	Vil varmen genoprette.
Cernimus hoc fieri	Vi ser det ske
Per multos colores.	Med mange farver.

6. Således Marinus Børup, Jydsk Jul 1921, 46ff.

7. Kjøbenhavns Universitets Historie, I (1868-69) 31.

8. Danske Studier, 1912, 38ff.

9. Citeret efter Analecta Hymnica medii aevi 54, Leipzig 1915, nr.148. En del håndskrifter har følgende strofe indsat efter tredie strofe; efter udgiverne må den betragtes som uægte:

Ignis volat mobilis	Den bevægelige ild
Et aer volubilis,	Og den luftige vind farer afsted,
Fluit aqua labilis,	Det urolige vand glider bort,
Terra manet stabilis,	Men jorden forbliver uforandret.
Alta petunt levia,	Det lette søger opad,
Centrum tenent gravia,	Det tunge holder sig til midten,
Renovantur omnia.	Alting fornys.

(Adam af St.Victors *Mundi renovatio* kendes af danske læsere i Grundtvigs gendigtning "Verdens igenfødelse", DDS 2o5. Jfr. Malling V, 121-123. Red.)

(Der fandtes i forfatterens ms. ingen note lo. Red.)

11. Danmarks Digtekunst 1, (1944) 16-18.

12. Analecta Hymnica 48, 18o.

13. Analecta Hymnica 2o, nr.1o3.

14. Se Wilhelm Meyer, Der Gelegenheitsdichter Venantius Fortunatus. (Abhandlungen d.königlichen Gesellschaft d.Wissenschaften zu Göttingen. Philologisch-historische Klasse. N.F.IV,5) Berlin 19o1.
Venantius Fortunatus citeres efter Leos udgave i Monumenta Germaniae Historica. Auctorum antiqvissimorum tomi IV pars prior, Berlin 1881.

15. Til denne tradition slutter vor landsmand Hans Frandsen (1532-84; se Rørdam,Kjøbenhavns Universitets Historie 2, 1869-72, 543ff) sig med sin 15.elegi (*Elegiarum liber primus,* Wittenberg 1554) *In Resurrectionem Christi,* som indledes af følgende forårsskildring:

Nescio quo mea mens agitatur numine, quoue
Nunc splendore sacro pectora nostra nitent.
Tempora cuncta mihi rident, mihi pulchra videntur
Omnia quæ circum lumina nostra uident

5 *Nunc Philomela graues demulcet carmine mentes*
Nunc Merulus dulci cantica uoce refert.
Sic reliquae uolucres dulci modulamine certant
Quæ possit multis exuperare sonis.
Omnia nunc frondent, omnis nunc parturit arbos,
lo *Et sua gramineus munera campus habet.*
E coelo nubes Zephyro spirante recedunt
En, uer purpureum commoda cuncta parit.

Mit sind fyldes af en ubegribelig guddommelig kraft,
og mit hjerte stråler af en hellig glans.
Hele årstiden smiler mig imøde, alt hvad mine øjne
ser rundt omkring synes smukt.
5 Nu mildner nattergalen de tunge sind med sin sang,nu
synger droslen sine arier med sødtklingende stemme.
På samme måde kappes de andre fugle med sødtklingende
melodier om hvem der kan udmærke sig i tonerigdom.
Alt grønnes nu, nu springer alle de svangre træer ud
lo og den græsklædte mark yder sin gave
Ved zephyrs blæsen trækker skyerne sig bort fra
himlen, ja se, strålende af farver frembringer foråret
alle gode og nyttige ting.

Forårsbeskrivelsen er ganske vist helt traditionel, men Frandsen har med de fire første vers' subjektive indhold - velsagtens et udslag af den menneskedyrkende humanisme - taget afstand fra den vanlige objektive naturbeskrivelse, således som vi fandt den i senantikken og middelalderen.

16. Tider og Typer af dansk Aands Historie, første Del, Erasmus I, København 19o7,94.

17. Om metodiske grundsætninger ved analyse af (klassiske) citater, se Karsten Friis-Jensen,Saxo og Vergil, København 1975, 22f. A.Kragelund har i Danske Studier 1965, 85 fremsat den tanke, at Børup under udarbejdelsen af *Carmen Vernale* "maa have haft Esajas (kap.35) i Tankerne eller paa Bordet". Da opfattelsen fortrinsvis støtter sig på ydre sproglige kriterier - de af Kragelund fremdragne ord er middelalderligt fællesgods - vil den næppe vinde almindeligt bifald.

18. Lætus tænker her på visse humanisters hang til lærdomsprunken.

19. Således tolker jeg *cum sermo interea, id quod omnibus in usu fuit, ex consuetudine usurpandique relligione plerumque redoleuerit ac frequentarit.* Filologer, som jeg har drøftet stedet med, er enige i interpretationen, men finder ligesom jeg, at formuleringen ret betænkt er ubegribelig.

2o. Op.cit.93; dette er urigtigt; der foreligger blot motivfællesskab.

21. V.Andersen overså også, at *deforis* skulle knyttes sammen med udtrykket *renovato mundo* dvs. "medens verden udenfor (digteren starter sin spadseregang med et orienterende kik ud gennem husets vinduer) fornyer sig".

22. Dette grundtema har Hans Frandsen (se ad 15) smagfuldt udnyttet i 13.elegis forårsbeskrivelse (vers 5-6):

Iam sua robusti r e n o u a r u n t arua coloni
Iam sua dividuus semina sulcus habet

(De stærke bønder har allerede fornyet deres marker og den åbne plovfure rummer allerede sine sædekorn.)

23. Danske Studier, 19o5, 194ff.

24. Op.cit. 2o8.

25. Differentiationen mellem 14 kirketonearter er levende endnu på Morten Børups tid. Med Heinrich Schütz's (1588-1675) optræden ved arveprins Frederiks bryllup på Rosenborg Slot 62o fik danske komponister deres første kendskab til den forenkling til to tonearter, dur og moll, som den florentinske Camerata havde fuldbyrdet ved århundredets begyndelse. Først væsentligt senere, omkring 174o, kan det antages, at modsætningen dur/moll blev opfattet som henholdsvis munter/dyster. Jvnf. Kingos melodivalg til sine salmer.

O V E R S Æ T T E L S E af *In vernalis temporis*

Frydeligt med Jubelkor
hilses Vaarens Komme,
Svalen melder trindt paa Jord:
"Frostens Tid er omme!"
Land og Hav og Lundens Træer
herligt prydes fjernt og nær,
- Nye Skabnings-Under!
Kraft paa ny vort Legem faar,
lægt er nu hvert Hjertesaar
i de glade Stunder.

Jordens rige Blomsterpragt,
Skovens grønne Smykke,
Fuglesangens Tryllemagt
fylder os med Lykke;
Havets Storme rased ud,
Luften hærges ej af Slud,
Duggens Perler rene
samler Solens Straaleglans
i en dejlig Perlekrans
rundt paa Græs og Grene.

Hvor dog Gud er god og viis!
Hvor er Verden fager!
Hvor dog alt til Herrens Pris
Aand og Tanke drager!
Han har stort og smaat paa Jord,
Urten, som paa Marken gror,
Form og Farve givet.
Efter Nat vi Dagen nu
hilse vil med frejdig Hu,
takke Gud for Livet!

(Oversat af Fr.Moth:Vagantviserne (1913)p.274).

Salmebokrevisjonen i Norge

Af ÅGE HAAVIK.

Å revidere salmeboken synes å være noe av det mest risikable man kan beskjeftige seg med. Det er visst ikke mye som i den grad er egnet til å sette følelsene i kok, som det at det blir rørt ved salmene. En ny bibeloversettelse griper nok i prinsippet dypere, men allikevel virker det som om det å skifte salmebok forårsaker mer smerte. Salmer som man har hatt sterke og kanskje avgjørende opplevelser med, føles ofte som personlig eie, har det vært sagt. Og på dette feltet har man ikke de samme grensene for sakkyndighet som de som gir seg av språkene i de bibelske grunntekstene.

Når man ser hvordan historien om kirkesalmebøkene dessverre også er historien om intriger og skuffelser, harde tautrekninger og kraftige utfall, kan man ikke annet enn forundre seg når man tenker på den posisjon salmeboken har hatt i de forskjellige tider, og hvilken kilde til rik velsignelse den har vært for store grupper.

For tiden er man i alle de nordiske land i gang med å fornye salmeboken. I Norge vil fornyelsen bli temmelig gjennomgripende. Salmebokkomiteen - som i vårt land er oppnevnt av Kirke- og Undervisningsdepartementet - har som mandat å fremlegge utkast til en helt ny norsk salmebok. Dette arbeidet inngår i en større sammenheng. Vi fikk i 1965 en *Liturgikommisjon* med det mandat å fornye alle kirkens bøker. I samme tidsrom har Det Norske Bibelselskap arbeidet med en ny bibeloversettelse. Dette er heller ikke noen egentlig revisjon,men en ny oversettelse fra grunnspråkene.

Man kan virkelig spørre hvor klokt et slikt foretagende er. I løpet av få år skal menighetene gjøre seg kjent med en ny gudstjenesteform, nye ritualer for de kirkelige handlinger, ny salmebok og ny bibel. Fornyelsen vil alltid av mange vesentlig oppfattes som fremmedgjøring. Derfor er slike faser - uansett hvor nødvendige de måtte være - alltid kritiske faser.

Imidlertid har utviklingen i norsk språk gått meget raskt i vårt århundre. Eldre mennesker kan ha opplevd 4 forskjellige rettskrivninger. For de yngre føles derfor både ortografi

og språktone i litteratur fra århundrets første 25 år svært gammeldags. Men modernisering av tekster i bunden form medfører store vanskeligheter. De problemer man hyppigst støter på, er de mange bløte konsonanter i dansk og eldre norsk som nå er blitt harde, og forandringen av flertallsformene i verb og substantiv. For "Lover den Herre" sier man i dag "Lov Herren", veie heter veier, "I løbe" heter "Dere løper" osv. Innenfor nynorsken sliter man med i-mål og a-mål. Problematikken kan illustreres slik: Mens "sol" i salmebøkene alltid heter soli i bestemt form, vil de aller fleste i dag si og skrive sola. Det sier seg selv, at når slike ord står i rimstilling, kan det å forandre én bogstav føre mye med seg.

Utgangspunktet for salmebokarbeidet hos oss er *to bøker*, som begge er autorisert til bruk i gudstjenesten. Stiftsprost Gustav Jensens revisjon av M.B.Landstads "Kirkesalmebok" (1869) var ferdig i 1915. Men på grunn av den mottagelse hans utkast fikk, og på grunn av den "bistand" (som det heter på tittelbladet) han fikk av en komité, kom autorisasjonen først i 1924. Da det i 1918 var klart hvordan det ville gå med innslaget av *nynorske* salmer i den nye boken, gikk biskopene Bernt Støylen og Peter Hognestad og presten Anders Hovden i gang med en nynorsk salmebok. Den ble autorisert i 1925, og dermed hadde vi to salmebøker til kirkebruk: "M.B.Landstads KIRKESALMEBOK revidert og forøket av stiftsprost Gustav Jensen med bistand av en komité" (LR) og "Nynorsk Salmebok for kyrkja og heim og skule" (N).

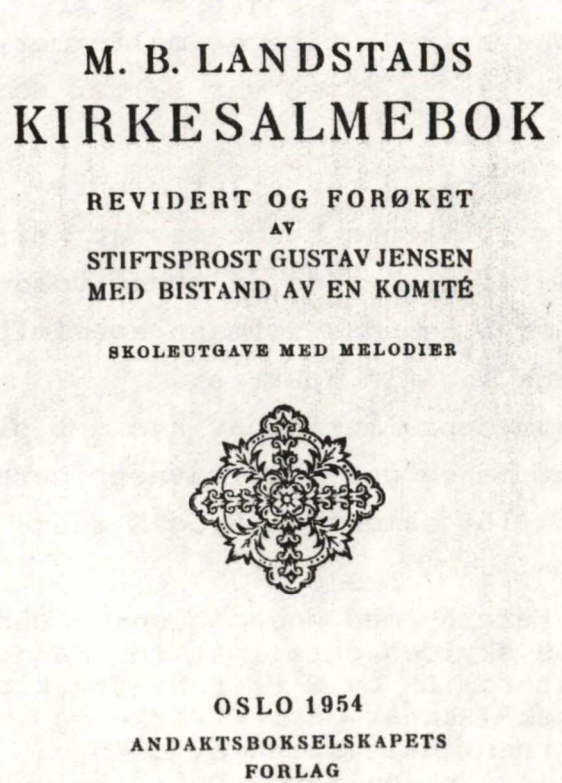
M. B. LANDSTADS
KIRKESALMEBOK
REVIDERT OG FORØKET
AV
STIFTSPROST GUSTAV JENSEN
MED BISTAND AV EN KOMITÉ
SKOLEUTGAVE MED MELODIER
OSLO 1954
ANDAKTSBOKSELSKAPETS
FORLAG

Men det gikk ikke lang tid før de uheldige sidene ved det å ha to salmebøker i én kirke, viste seg. Spørsmålet var flere ganger fremme på bispemøtet, og det ble utre-

det av utvalg nedsatt i 1949 og *1954*. Etter at det var slått fast at en majoritet av dem som benyttet salmebøkene i kirke og skole, ville foretrekke å ha én bok, uttalte Departementet i 1961 at man foreløbig fant det mest formålstjenlig å få en oversikt over omfanget og innholdet i en felles salmebok ved at en samlet salmer fra begge bøkene og nye salmer, og en tid benyttet dette som foreløbig salmebokutkast eller arbeidsgrunnlag. Tekstlige revisjoner skulle utstå til man hadde tatt stilling til dette utvalget. Den nemnda som var oppnevnt i 1954 og hvor biskop Johannes Smemo var formann, fikk i oppdrag å utføre dette arbeidet.

Som nevnt ble det i 1965 oppnevnt en Liturgikommisjon med omfattende mandat. Året etter bestemte Departementet, at denne skulle ha en "underkomité 2", som skulle arbeide med salme- og koralbok. Formann i Liturgikommisjonen og i underkomité 2 var biskop Smemo. Departementets mening var, at "denne underkomité ikke tar opp sitt arbeid før det foreligger innstilling fra Salmeboknemnda (1961) og eventuelt utkast til felles salmebok" (skriv. av 17.febr. 1966).

I 1968 ble Salmeboknemndas "Utkast til felles salmebok for Den Norske Kirke" (U) publisert. U inneholdt 518 salmer på bokmål og 347 på nynorsk. Av disse står 35 i begge målformer, slik at det reelle antall er 83o. 198 av disse var salmer som ikke står i LR og N.

Når man i dag, 1o år senere, ser på de mer eller mindre grundige uttalelsene U foranlediget, må man kunne si, at kritikken stort sett var negativ og tildels hadde en nokså voldsom form. Svært ofte rammet den også nemndas formann spesielt. Debatten i 1969 føyer seg godt inn i gamle mønstre.

Følgende punkter kan nevnes som oppsummering av hva det ble klaget over, i tillegg til det at mange selvsagt savnet flere eller færre salmer (av tilsammen 1156 salmer i LR og N fant man igjen 665 i U):

1) Det "nye" stoffet representerer - med noen selsomme unntak - slett ingen fornyelse. Dels skyldes dette, at for mange av de salmene man har tatt med utenom LR og N er tatt fra kirkens gamle salmeskatt. En kritiker (Ragnar Grøm *i* Kirke og Kultur, mars 1969) påviste at omtrent halvparten av de nye salmene stammet fra tiden mellom år 2oo og 19oo. Dels skyldes det at de salmene, som stammer fra vår egen tid, er for konvensjonelle. Gjennomgående holder de heller ikke mål formelt sett.

2) Hele U er for mye preget av én manns verk. Dette kunne nok gå an, ble det av og til tilføyd, når det dreidde seg om en Wallin, Grundtvig eller Landstad. Men noen slik salmedikter har vi ikke i dag.

3) En kritiker (Andreas Aarflot *i* Luthersk Kirketidende for 12/4-69) anfektet selve fremgangsmåten ved utvalget av salmer fra andre kirker. Det virket som om man stort sett hadde holdt seg til de salmer Smemo hadde publisert i sine bøker. Dermed var utvalget mer preget av én manns smak og skjønn enn av en velbegrunnet mening om hva man burde hente hjem fra søsterkirkene.

4) En annen (Ragnar Leivestad *i* Kirke og Kultur, mars 1969) kritiserte oversettelsene som ujevne og tildels altfor frie. Med utgangspunkt i noen eksempler reiste han det prinsipielle spørsmål om en salmeoversettelses forhold til originalen.

5) Mange pekte på at U inneholdt for lite av *norsk* salmediktning fra tiden etter 1925.

6) Men hardest gikk det for seg i de innlegg som gjaldt nynorsken. Mange var misfornøyd med andelen av nynorsk-salmer (ca. 4o%).Andre brukte plass til å påvise , at nynorsken var for dårlig. En prest i Bergen (Eigil Lehmann, se Dagen for 11/11-69) mente å kunne påvise at U inneholdt 7 forskjellige typer nynorsk. Og den norske språkdebatt er jo, som kjent, på forhånd nokså innviklet!

7) Endelig pekte man på det uholdbare i saksbehandlingen. U skulle nå viderebehandles av Liturgikommisjonens underkomité 2, og biskop Smemo satt som formann både i kommisjonen og underkomiteen.

Kritikken (særlig det som er nevnt under punkt 7) førte til at biskop Smemo ba om å bli løst fra formannsvervet i underkomité 2. I juni 1969 byttet han plass med biskop Olav Hagesæther, som var medlem av underkomité 3 (kirkelige handlinger, vigselshandlinger osv.). I mars 1972 overtok biskop Hagesæther også som formann i Liturgikommisjonen, fordi Smemo var blitt syk. Biskop Smemo døde i 1973.

Liturgikommisjonens underkomité 2 tok opp sitt arbeid så snart U forelå. Men man hadde ikke arbeidet lenge før den tanken kom frem, at man istedet for straks å gå i gang med bearbeidelsen av U burde konsentrere seg om å gi ut et prøvesalmehefte. Heftet skulle autoriseres til bruk i gudstjenesten, og meningen var, at man ved hjelp av dette skulle få prøvet forskjellige typer i kirkesangen. Etter å ha innhentet de nødvendige uttalelser gav Departementet klarsignal.

Det ble arbeidet meget grundig med saken. Det materialet, komiteen samlet inn, ble sendt puljevis til biskopene og de teologiske fakultetene. I oktober 1973 ble det ferdige heftet publisert på Andaktsbokselskapets Forlag. Det inneholdt

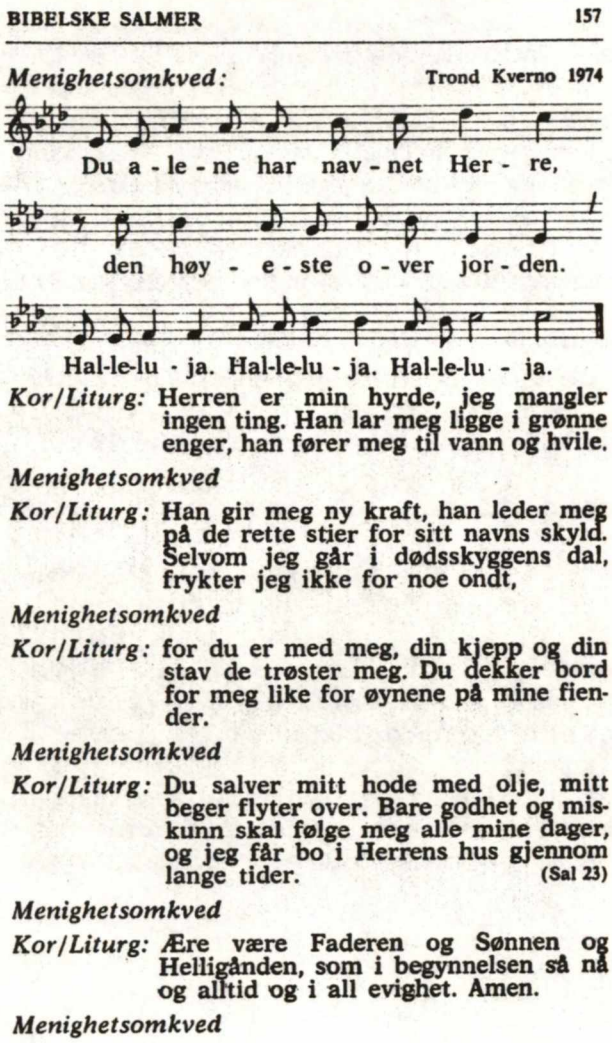
BIBELSKE SALMER 157

Menighetsomkved: Trond Kverno 1974

Du a - le - ne har nav - net Her - re,

den høy - e - ste o - ver jor - den.

Hal-le-lu - ja. Hal-le-lu - ja. Hal-le-lu - ja.

Kor/Liturg: Herren er min hyrde, jeg mangler ingen ting. Han lar meg ligge i grønne enger, han fører meg til vann og hvile.

Menighetsomkved

Kor/Liturg: Han gir meg ny kraft, han leder meg på de rette stier for sitt navns skyld. Selvom jeg går i dødsskyggens dal, frykter jeg ikke for noe ondt,

Menighetsomkved

Kor/Liturg: for du er med meg, din kjepp og din stav de trøster meg. Du dekker bord for meg like for øynene på mine fiender.

Menighetsomkved

Kor/Liturg: Du salver mitt hode med olje, mitt beger flyter over. Bare godhet og miskunn skal følge meg alle mine dager, og jeg får bo i Herrens hus gjennom lange tider. (Sal 23)

Menighetsomkved

Kor/Liturg: Ære være Faderen og Sønnen og Helligånden, som i begynnelsen så nå og alltid og i all evighet. Amen.

Menighetsomkved

I 4.utgave af "Salmer 1973" er der et spændende tillæg med 26 bibelske salmer, hvortil *Egil Hovland* har leveret 18 melodier og *Trond Kverno* 8. Billedet viser Ps.23 med omkvæd fra Ps.83,19. *(red.)*

134 salmer og fikk tittelen "Salmer 1973" - Liturgikommisjonens prøvehefte (heretter PH).

Det som gjør PH særlig interessant som et *prøve*hefte, er det man har tatt med av sanger fra andre tradisjoner enn den som har nedfelt seg i salmebøkene våre. Her finner man sanger som allerede i lang tid har levet sitt liv på bedehusene. Noen få eksempler på mer visepregede ting fra ungdomsmiljøene er tatt med, og man finner moderne eksperimentelle melodier (3 melodier i tolvtonestil).

Egentlig hadde man også tenkt å ta med eksempler på salmer fra de nåværende salmebøker i bearbeidet skikkelse. Publikum ble gjennom pressen invitert til å bidra med bearbeidelser av nærmere angitte salmer, men "det innkomne materiale var såpass vekslende.i kvalitet og målsetting at Liturgikommisjonen fant det lite hensiktsmessig å ta med eksempler i Prøveheftet" (PH,s.6) Det eneste som finnes i boken av denne typen, er Lønnings oversettelser av "Ein feste Burg" og "Nun bitten wir den Heiligen Geist" til de opprinnelige melodiformer.

Koralheftet til PH, som forelå i april 1974, betegner en nyansats i forhold til tidligere norsk koralboktradisjon. I motsetning til den nåværende koralbok har man ikke tilstrebet et

ensartet preg tvers igjennom hele boken. Melodiene har fått harmoniseringer som stemmer med deres eget stilpreg. I noen tilfelle har en melodi også fått en eller flere tilleggssatser med friere dissonansbehandling. I Koralheftet finner man også et tillegg til gjeldende koralbok med 29 rytmisk og melodisk restaurerte melodier. I og med autorisasjonen av PH åpnes derfor adgangen til å bruke disse melodiformene i høymessen.

Det ble selvsagt ingen mangel på kritikk denne gangen heller. Endel av det ovenfor anførte fremkom også denne gangen. Men det faktum, at boken presenterte seg som et prøvehefte, av temmelig ringe omfang sammenlignet med en fullstendig salmebok, la nok en demper på tonen. Det skal imidlertid nevnes, at i den aller siste tid har noen yngre salmediktende prester (Willy Abildsnes og Børre Knudsen) frembåret en grunnleggende kritikk av hele den "moderne" salmediktning. Dette rammer utvivlsomt også PH. De krever, at diktningen må vende tilbake både til den bibelske substans, men også til Bibelens egne ord og til dens billedverden.

Ut fra den bruk boken har fått må man allikevel kunne si, at menighetene har tatt imot den med glede. I virkeligheten er det bemerkelsesverdig å se hvor mye nytt stoff menighetene har maktet å ta i bruk på kort tid. Etter vår mening ville dette resultatet ha vært utenkelig om ikke samtlige salmer i menighetens utgave var forsynt med melodilinje. Det turde derfor være et av de viktigste resultater av prøvningen med dette heftet, at man i den kommende kirkesalmebok spanderer den plassen dette krever. Det man taper i antall salmer, det vinner man mange ganger igjen i levende kirkesang.

I 4.utgave av PH (1977) er det tatt inn et tillegg med 15 såkalte "Bibelske salmer". Det er prosatekster fra Salmenes bok og andre bibelske skrifter. Musikken er komponert av organistene Egil Hovland og Trond Kverno. Tekstene resiteres av kor eller forsanger, og menigheten faller inn med enkle og sangbare omkved. Det later til, at man med stor glede har tatt imot disse bibelske salmene.

Pr.28.februar 1978 er "Salmer 1973" solgt i 119.352 eksemplarer. Tallet må kunne betegnes som oppsiktsvekkende. Det

kan også legges til, at hvis salget i 1978 fortsetter slik som i årets to første måneder, vil det slå alle rekorder.

Etter at PH var ferdig, ble salmebokkomiteen delvis reorganisert. Allerede i august 1972 hadde lærerskoleinspektør Rune Birkeland overtatt som formann, og i 1973 kom en rekke nye til.

Man gikk straks i gang med å foreta et utvalg av LR, N og U. Salmene på den listen som fremkom, ble så fordelt på noen av komiteens medlemmer, forat disse skulle bearbeide dem og legge dem frem for komiteen. Det vil ennå gå en stund før resultatet blir tilgjengelig for offentligheten, men man må allerede nå kunne antyde, at man har fulgt en konservativ linje. I det man muligens kunne kalle "den klassiske konfliktsituasjon" for den som skal revidere en salmebok, nemlig forholdet mellom originalen og den foreliggende ("innsungne") form, legges det *i alminnelighet* avgjørende vekt på det siste. Bare der hvor språkutviklingen tvinger frem endringer, eller hvor vesentlige verdier påviselig har gått tapt, griper man til radikale bearbeidelser eller nyoversettelser. Situasjonen i Norge er den, at en grunnstamme av den klassiske salmeskatt (fra reformasjonstiden til pietismen) er kommet til oss via *Brorson*, *Landstad* og *Støylen*, og de har fremdeles en meget sterk posisjon i norsk kirkesang. Brorsons ofte nokså selvstendige gjendiktninger føles så geniale og er så kjære at mer teksttro oversettelser ofte vil fortone seg som tap. Og de to andre er i alminnelighet mer tro mot originalen enn for eksempel Wallin og Grundtvig er.

De musikalske hensyn tilkjennes stor viktighet. Av komiteens lo medlemmer er 3 kirkemusikere, og de våker nøye over revisjonsarbeidet for å fjerne alle unødige snublestener av rytmisk og betoningsmessig art. Det er meget nyttig at man hele tiden kan være informert om valg av melodier og melodiformer til de tekster, man arbeider med, eller - sagt på en annen måte - at en salme i høyest mulig grad betraktes som en enhet av tekst og tone.

Koralbokarbeidet går parallelt med tekstarbeidet. På den måten håper man å kunne legge frem både salmebok og koralbok samtidig. I arbeidet med koralboken føres melodirestaureringen videre. Idealet er at hver epoke, innenfor de grenser som den praktiske bruk setter, skal få synge med sine egne stilmidler.

En komponists egen harmonisering foretrekkes, og hvor denne ikke er kjent eller av andre grunner ikke kan brukes, forsøker man å gi melodien en "stilegen" sats. Om en melodi kan gis flere satser (slik man i noen tilfelle har gjort i koralheftet til PH), er ennå et åpent spørsmål. Plassen blir det avgjørende.

Komiteen er også godt i gang med å finne frem til nye salmer. Med dette menes salmer, både fra fortid og nåtid, som ikke står i de tre nevnte samlingene. En gruppe som det knytter seg betydelige mengder følelse til, er de såkaldte "åndelige sanger" fra bedehusmiljøene. Her følger komiteen utvilsomt en ny linje i forhold til tidligere. Mens man i LR plasserte en god del stoff av denne art bakerst i boken under rubrikken "Åndelige sanger for hjemmet" og i Koralboken utstyrte dem med kjente koraler istedenfor sine egne melodier, er det idag en sterk vilje til å la dem få stå for hva de er. Man følger samme prinsipp som i koralbokarbeidet forøvrig: melodiene bør i størst mulig grad få beholde sin egen koloritt.

Det sier seg selv, at med det utgangspunktet vi har for arbeidet i Norge, blir et av de største problemer man må hanskes med, plassmangelen. Dette medfører en relativt forsiktig linje i arbeidet med det aller nyeste salmestoff. Den nye salmeboken kan ikke være stedet for eksperimenter slik som PH var det. I alminnelighet bør en salme allerede ha vist sin levedyktighet før den kan gis dyrebar plass i salmeboken.

Det er meningen at komiteen skal avslutte sitt arbeid i løpet av inneværende år. Komiteens innstilling legges frem for Liturgikommisjonen, som - etter eventuelle justeringer - legger det frem for offentligheten. Forhåpentligvis kan dette skje tidlig i 1979.

Så må man håpe at det snart kan bli en ny salmebok. Selv for den som er inderlig glad i sin nåværende, blir det uvilkårlig slik at den står i avskrivningens tegn, når man vet at det foregår revisjonsarbeid. Og 25 år under dette tegnet grenser til det ytterste av det mulige! Den ideelle situasjon har man nådd når den salmebok en kirke har, holder bibelske mål og er så kjær, at den for menighetens lemmer rett og slett er Salmeboken!

ENTAL og FLERTAL -

ET PROBLEM FOR SALMEBOGSUDGIVERE.

Af PETER BALSLEV CLAUSEN.

I slutningen af sin artikel om *Tegnsætning i nr.757 i "46 Salmer"* (Hymnologiske Meddelelser 1978 s.29-33) skriver Bent Noack, at "det bør overvejes, om det ikke også her er nødvendigt (nemlig at rette stil på Grundtvig), hvis disse vers i stedet for et digt skal være en salme og dermed en brugsgenstand." Det samme kan siges, når talen er om salmedigternes anvendelse af grammatikalske former, der ikke længere bruges, og som derfor ikke mere kan forstås umiddelbart. Det er især tilfældet med verber i indikativ pluralis, i optativ og i imperativ pluralis. Disse verbumsformer havde engang deres egne endelser. Indikativ pluralis havde endelsen -e, optativ endelsen -e, og imperativ pluralis endelsen -er. Langt op i det 19. århundrede blev disse endelser brugt i skriftsproget, ikke mindst i det højtidelige skriftsprog, man kendte fra Bibelen, fra den religiøse litteratur og fra gudstjenesten. Derfor kendte man formerne og var fortrolig med deres brug. Det er man ikke i dag. Nu virker de måske nok ubestemt højtidelige, for så vidt som gammeldags sprogtone også i dag kan virke højtidelig, men de hæmmer den umiddelbare tilegnelse af de ældre salmer, hvor de findes, og kan i visse tilfælde ligefrem hindre en læser af idag i at forstå salmerne efter deres ordlyd. Mange er i og for sig opmærksomme på problemet, men blander de forskellige verbumsformer sammen: alle finite former, der ender på -e, bliver til optativ (eller konjunktiv, som der, efter latin, er tradition for at kalde den danske ønskemåde, dvs. den form af verbet, der skal udtrykke det ønskelige, det mulige og det usikre) samtidig med,at imperativ pluralis bliver opfattet som indikativ præsens i singularis.

Ved enhver salmebogsudgivelse foretages der en sproglig bearbejdelse af salmerne. Retskrivningen moderniseres. Det hedder således ikke længere "O Jesu Christ,du kjære" (R 54o.2:1), men "O Jesus Krist, du kære" (D 448.2:1, "Jeg er en fattig fan-

ge"). Tegnsætningen normaliseres eller ændres for at gøre den sproglige tilegnelse af salmerne lettere, sådan som Bent Noack har vist det i sin artikel om nr. 757 i *46 Salmer*, og de grammatikalske former bringes, forsåvidt versemålet tillader det, mere eller mindre i overensstemmelse med nutidig brug. *Den danske Salmebog* (D) er her ingen undtagelse. Udgiverne af D har i det store og hele foretaget en konsekvent modernisering og normalisering af salmernes retskrivning og tegnsætning; hvad angår de grammatikalske former er man imidlertid veget tilbage fra en tilsvarende sproglig tillempning. Ikke mindst har man i det store og hele ladet de ovenfor nævnte gammeldags verbalformer blive stående, sådan som en gennemgang af de første 11 salmer i D (rubrikken "Lovsange") vil vise det.

Indikativ pluralis i D.

Bortset fra modalverberne og de to flertalsformer i D 7.2: 3-4 ("Herre Gud, dit dyre navn og ære"), hvor endelsen -er er oprindelig, ender samtlige flertalsformer i indikativ pluralis præsens på -e. Da der samtidig spredt ud over salmerne er en del optativer, giver den manglende modernisering af flertalsendelserne anledning til en del forvirring, sådan som det tydeligt kan ses i salmebogens første salme, "Guds menighed,syng for vor skaber i løn!", hvor det i anden linie (D 1.1:2) hedder "engle synge med". Linien kan godt forstås optativt, men de tilsvarende linier i vers 2 og 3, hvor der er brugt indikativ ("strengen er af guld" og "Ånden er os nær") viser, at også "synge" er indikativ, men i modsætning til de to indikativer i 2:2 og 3:2 i pluralis. Alle tre vers i D 1 ender med linien "Så liflig lege vi for vor Herre!" Da der fra Grundtvigs hånd står "lege" og ikke "leger", kan der ikke være tale om en indbyrdes opfordring, men om enten indikativ eller optativ. I Grundtvigs *Sangværk* står "Guds Menighed, syng for vor Skaber i Løn" (GSV 4,171) mellem "Lyslevende fra Himmerig" (GSV 4,17o) og "Skyerne graaner, og Løvet falder" (GSV 4,172). I "Lyslevende fra Himmerig" hedder det i 14. og sidste vers: *Lyslevende* vi sjunge da/ Alt her, i Kreds og Kiæde,/ Din Fader et Halleluja,/ For du er her tilstæde,/ Er os saa nær i allen Stund,/ Som i vort Hjerte og vor Mund/ Det Troens Ord, som lyder,/ i

Aandens Kraft, i Jesu Navn,/ Og aabner os den Faderfavn,/ Hvori alt Liv sig fryder!" "sjunge" i begyndelsen og "fryder" i slutningen af verset hører sammen som den kristnes "lyslevende" svar på Guds tilstedeværelse i gudstjenesten, som konstitueres af "Det Troens Ord (dvs. Guds Ord), som lyder,/ I Aandens Kraft, i Jesu Navn." "Lyslevende fra Himmerig" er båret af en vished om Guds nærværelse i sit Ord, der kun kan udtrykkes i indikativ. Det samme er tilfældet med "Skyerne graaner, og Løvet falder". Denne salme er præget af en vis usikkerhed i brugen af verbernes entals- og flertalsformer, men der er ingen tvivl om dens gennemgående brug af indikativ, også i omkvædet "Og dog bære Blus vi med Glæde!", (fra og med vers 3 ændret til "Derfor bære Blus vi med Glæde!")der salmen igennem viser frem mod 9. og sidste vers, hvor det er den naturlige afslutning på verset: "Bethlehems-Barnet i Krybbe-Rummet,/ Det er den evige Vaar,/ Troende Hjerter det har fornummet:/ *Jul giør lyksaligt Nytaar.*/ Derfor bære Blus vi med Glæde!" Grundtvig bruger ikke optativ, som om der var tale om et fromt ønske, men indikativ, fordi der er tale om noget der sker, hvergang "Psalmerne klinge og Klokkerne kime" (7:1). Sammenhængen i Sangværket viser, at omkvædet i "Guds menighed, syng for vor skaber i løn" har verbet i indikativ. Det samme viser adverbiet "liflig", der har samme betydning som "lyslevende" i "Lyslevende fra Himmerig": der er tale om en levende virkelighed. "Liflig" er for Grundtvig det samme som "livlig", der igen har samme betydning som "levende". "Guds menighed,syng for vor skaber i løn!" er et godt eksempel på, hvordan en salmes karakter kan ændres ved at fortolke indikativ pluralis som optativ. Grundtvig giver i salmen udtryk for sin sikre forvisning om, at menigheden i gudstjenesten oplever Guds virkelighed ("-engle synge med-")og selv bliver en del af den ("så liflig lege vi for vor Herre!"). For Grundtvig er gudstjenestens salmesang en ubrudt fortsættelse af englenes lovsang julenat ved Bethlehem. Grundtvig hører i menighedens sang "de glødende tungers røst" og ved, at "Ånden er os nær" idag, som den var det den første Pinsedag i Jerusalem. Opfattes de to flertalsformer "synge" og "lege" som optativer, ændres salmen imidlertid næsten til ukendelighed. Imperativerne i 1:1 og 2:1 er nu ikke mere den naturlige følge af, at englene synger med, og at strengen er af guld, men bliver usikre forslag om at syn-

ge for vor skaber, da det jo kunne være, at englene sang med, og om at slå harpen, nu da strengen dog er af guld. Samtidig får passiven "høres", 3:1, en optativ klang, og "i løn", 1:1 får betydningen "i det skjulte, for at undgå farerne ved at træde for åbenlyst frem", i stedet for at være en parallel til "på jord" i 2:1. Ved den optative forståelse af "Guds menighed, syng for vor skaber i løn!" tilsløres radikaliteten i Grundtvigs kirkelige anskuelse, sådan som den kommer til udtryk i salmen; til gengæld bliver det muligt for alle at synge med på den og at akceptere dens plads som den første salme i salmebogen. En lang række andre Grundtvig-salmer har lidt den samme skæbne som "Guds menighed, syng for vor skaber i løn!", og det er utvivlsomt for en stor del bl.a. en sådan optativisk omfortolkning, der er årsag til deres popularitet i alle kirkelige kredse.

I "Lovsynger Herren, min mund og mit indre!",D 3, findes der i 6.og7. vers 5 indikativer i pluralis med endelsen -e. De første 3 findes i 6:2-3, hvor mennesket sammenlignes med en blomst, der visner og forsvinder. Det er et stærkt og umisforståeligt billede, Grundtvig her bruger, men forstås flertalsformerne "ligne", "hvine" og "hænge" som optativer, afsvækkes det og bliver et af flere mulige billeder til illustration af menneskets situation, og der er ikke længere tale om en klar kontrast til omtalen af det evige liv hos Gud i vers 7. I dette vers findes to indikativer i pluralis,"frygte" i 7:2 og "holde" i 7:4. Ved første øjekast ser disse to verber ud som optativer, der skal understrege, at det evige liv ikke uden videre bliver alle til del, men kun dem, der måtte frygte Gud, holde fast ved hans bud og hans pagt. Den optative forståelse giver sammenhængen et usikkert præg, der ikke alene gælder det menneskelige moment i linie 2 og 4, men også det guddommelige i linie 1 og 3. Herved kommer den optativiske forståelse til at betyde det samme for vers 7 som for vers 6, idet kontrasten mellem det evige liv hos Gud i vers 7 og det ubestandige menneskeliv i vers 6 afsvækkes. Fra Grundtvigs hånd er der tale om en klar kontrast mellem de to vers. Det menneskelige og det kristelige er to virkelighedssfærer, der for den kristne hverken kan adskilles eller forenes. Både det menneskelige med dets timelige begrænsning og det kriste-

lige med dets gudgivne evighedsværdi har samme virkelighedsværdi. Derfor brugen af indikativ. Hertil kommer, ligesom i D 1 Grundtvigs kirkelige anskuelse: Kirken, dens forkyndelse og dens tro er historisk-empiriske størrelser, der ikke tilhører det mulige, men det faktiske. Grundtvigs brug af pluralis viser, at det er menighedens og ikke den enkeltes situation, han beskriver, og i modsætning til, hvad der er tilfældet med den enkelte kristne, kan der ikke være tvivl om, at menigheden, kirken, frygter Guds magt og holder fast ved hans bud og hans pagt.

Et eksempel på, hvordan en hel salmes grundtone kan ændres, når indikativ pluralis opfattes som optativ, er D 4, "Giv mig, Gud, en salmetunge," Som i de øvrige lo salmer i afsnittet "Lovsange", har verberne i D 4, bortset fra modalverberne, alle flertalsendelsen -e. Det fremgår af salmens kontekst, som af en sammenligning med forlægget, Ps.92 i det Gamle Testamente, at der er tale om indikativ pluralis, således at salmens indledende imperativ får sin naturlige baggrund i de efterfølgende begrundende indikativer. Opfattes salmens verber i indikativ pluralis i stedet for som optativer, ændrer salmen karakter. Ikke alene afsvækkes imperativerne, men også salmens verber i indikativ singularis og modalverberne afsvækkes i deres indikativiske karakter, og hele salmen får et mere ubestemt præg. Den første indikativ pluralis i D 4 er "forkynde", D 4.2:1. Linien, der er en konstatering af, at Himlene forkynder Guds glans, efterfølges af en bøn til Gud om, at han hver morgen vil lade "mig begynde/ dagen med din pris" (2:2-3). Isoleret kan 2:1 godt opfattes optativisk: "Gid Himlene vil forkynde din glans", men ikke alene er linien 2:1 den indikativiske forudsætning for bønnen i 2:2-3, den svarer også til 2:4, der indleder versets anden halvdel, der er parallel med den første: "Og når aftenklokken ringer" er den indikativiske forudsætning for bønnen 2:5-6:"Lad min sang på lærkevinger/ stige ligervis!" Den næste indikativ pluralis med endelsen -e er "forgå" i 5:4, hvor Grundtvigs originale retskrivning i Sangværket (GSV 1,62.5:4) har det i D udeladte -e: forgaae. Opfattes "forgå" optativisk, bliver meningen, at selv himlene vil kunne forgå af ælde, modsat Gud, der evig vil bestå i grundfast guddomsvælde. Er formen "forgå" optativ, skal den udtrykke det mulige, er den indikativ, skal den udtrykke det

faktiske. At der er tale om indikativ, ses ikke alene af, at indikativen i 5:6 kræver en indikativ i 5:4, for at der kan være tale om en virkelig modsætning, men også af, at verberne i 5:1,2 og 3, der står parallelt med "forgå" i 5:4, alle er indikativer.Det samme er tilfældet med de to forekomster af indikativ pluralis i D 4.6, "gå" i 1. og "tiltage" i 6.linie. Det konstateres her, at Guds fjender engang forgår, og at, som modsætning hertil, kræfterne herligt tiltager i alderdommens dage "hos din gode ven". Der kunde formelt være tale om optativ begge steder, der derved vilde blive en bøn om, at Guds fjender må gå til grunde, og om, at Guds venner må styrkes. Efter Grundtvigs sprogbrug kan "gå" og "tiltage" imidlertid ikke være optativer, da Guds fjender som sådanne er dømt til at gå til grunde, og hans venner på samme måde er bestemt til at få del i hans frelse.Grundtvig skriver i D 4.6 ikke om noget, han beder om, men om noget, han er sikker på. På samme måde i vers 7, hvor de sidste tre linier er en videreførelse af tankegangen i 6:4-6. "bære" er derfor ikke en optativ, der skal udtrykke et ønske, en bøn eller en mulighed, men en indikativ, der skal udtrykke et faktisk forhold:"Og når de som sne er hvide (svarer til 6:4)/ finest frugt ved vintertide, (svarer til 6:5)/ bærer de for Gud. (svarer til 6:6)" I vers 8 findes salmens sidste indikativ pluralis med endelsen -e: "gentage" (8:5). Der er tale om skabningens lovsang som en genklang, en gentagelse af menneskers lovsang til Gud. Opfattes "gentage" optativisk, bliver meningen det mulige og det ønskelige: hele skabningens lovsang til Gud; for Grundtvig er der imidlertid heller ikke tale om det mulige, men om det faktisk forekommende.

Uden at der er ændret i salmens ordlyd, kan, sådan som denne gennemgang af verberne i indikativ pluralis i D 4 viser det, ikke alene dens sproglige grundtone, men også dens teologi blive en anden, fordi sproget og med det den umiddelbare sprogforståelse har ændret sig i de 15o år, der er gået, siden salmen blev skrevet.

Et enkelt sted, D 3.1:3, i "Lovsynger Herren, min mund og mit indre!", vanskeliggøres den grammatikalske forståelse af, at en optativ og en indikativ pluralis står lige efter hinanden: "Tonerne spille, som stjernerne tindre", hvor "spille" er optativ, parallelt med imperativerne "lovsynger" i linie 1

og "tag...i favn" i linie 2, hvorimod "tindre" er indikativ som verbum for stjernerne, der anføres som mundens, det indres og hjertets forbillede. Det ville have lettet forståelsen af verset, hvis udgiverne af salmebogen havde ændret "tindre" til "tindrer". Når de ikke har gjort det, skyldes det dels deres utilbøjelighed til overhovedet at ændre -e til -er i indikativ pluralis (man skal helt frem til D 15.4:1 og D 26.3:4, før de gør det), dels den omstændighed, at "tindre" som liniens sidste ord skal rime på "indre" i linie 1.

I D's første 11 salmer er der 5 steder, hvor et verbum i indikativ pluralis er rimord (D 3,1:3, hvor "tindre" skal rime på "indre", D 3.6:3, hvor "hænge" skal rime på "enge", D 4.2:1, hvor "forkynde" skal rime på "begynde", der er infinitiv, D 4. 6:5, hvor "tiltage" skal rime på "dage", D 4.8:5, hvor "gentage" skal rime på "dage"). Hertil kommer 1 sted, hvor det er to verber i indikativ pluralis, der skal rime på hinanden (D 3.9:1 og 3, hvor "udrette"skal rime på "iværksætte"). Her kunne man uden videre have moderniseret formen uden at have brudt rimet, men har ikke ønsket at gøre det. Om man vil bryde rimene ved at modernisere sproget er et spørgsmål om, hvad man tillægger den største vægt, det æstetiske hensyn, eller ønsket om at få en så forståelig tekst som muligt. Som det fremgår af de nævnte eksempler, har D's udgivere valgt at tilgodese det æstetiske hensyn.

De sidste indikativer i pluralis med endelsen -e i afsnittet "Lovsange" findes i 1.og 14. vers i D 9 i salmens enslydende begyndelse og slutning:"O store Gud! vi love dig!/ af hjertens grund evindelig!" "love" kan i lighed med imperativen i D 11. 1:1 opfattes som optativ med betydning af en indbyrdes opfordring til at lovprise Gud, som den naturlige og ønskelige reaktion på, at Gud ser til os i nåde (1:3). Sådan opfattes stedet utvivlsomt ofte, men som den latinske original, "Te Deum laudamus", viser, er der tale om indikativ. Salmens indledning og slutning er den lovsang, som resten af salmen er en begrundelse af.

Optativ i D.

Der er i D 1 - 11 elleve optativer. Af disse skiller Grundtvigs tre sig ud som en særlig gruppe. Grundtvigs første optativ

er den allerede nævnte D 3.1:3 i "Lovsynger Herren","Tonerne spille", der står umiddelbart efter en imperativ og før en indikativ. Også Grundtvigs to andre optativer er nært knyttet til enten indikativ ("blande" i D 9.2:2,"O store Gud! vi love dig") eller imperativ ("lovsynge" i D 1o.1:4, Alt, hvad som fuglevinger fik"). Der er i alle tre tilfælde nærmest tale om, at optativen træder i stedet for en afsvækket imperativ og derfor ikke afsvækker, men snarere styrker de grundtvigske salmers indikativiske præg.

Af de øvrige optativer har to Gud som subjekt. Den første findes i Petter Dass' "Om alle mine lemmer": "du selv alt godt udvirke" (D 8.5:3) og er en direkte bøn til Gud, hvorfor den ligesom Grundtvigs optativer betydningsmæssigt ligger tæt op ad imperativ, sådan som de efterfølgende konstruktioner med "lad" viser, idet optativen er betinget af bønsformen. Den anden optativ med Gud som subjekt findes i D 11, "Nu takker alle Gud": "Den evig rige Gud,/ han os fremdeles give/ fred og frimodighed" (D 11.2:2). Her tiltales Gud ikke, men omtales, og der er således tale om et fromt ønske, det vil sige en egentlig optativ. Det samme er tilfældet i Brorsons "Dig være mildeste Gud Fader" (D 6), hvor førstelinierne i alle tre vers indledes med en optativisk henvendelse til den treenige Gud "Dig være,mildeste Gud Fader,/lov, pris og tak i evighed", "Dig være pris foruden ende, /O du livsaligste Guds Lam" og "Dig også ske al lov og ære,/ o gode Helligånd", der i virkeligheden er en lovprisning i bønsform, en form for lovprisning, der trods sin indirekte og til dels upersonlige formulering er ret almindelig og i afsnittet "Lovsange" genfindes i D 11.3:3: "Gud Fader med Guds Søn/ og Helligånd tillige/ ske tak og lov og pris". Her viser optativen på een gang tilbage til imperativen i 1:1 og optativen i 2:2, hvorfor der i højere grad end ved optativerne hos Grundtvig og Dass er tale om en egentlig optativ. Et særligt problem udgør optativerne i D 11.2:5 og 7 ("så vi i nåde stå/ hos ham, og på vor bøn/ få hjælp i nød og død"), hvor optativerne står i en følgesætning efter optativen i 2:2 (se ovenfor). Disse to optativer kan forveksles med indikativ pluralis, men er en del af en entydig optativisk sætningskonstruktion.

Imperativ pluralis i D.

Det tydeligste eksempel i afsnittet D 1 - 11 på, hvordan imperativ pluralis kan forveksles med præsens indikativ er D 11's førstelinie "Nu takker alle Gud".Der er intet formelt i vejen for at opfatte "takker" som præsens indikativ og derved forstå verset ikke som en opfordring til at takke Gud, men som en konstatering af, at alle rent faktisk takker ham med hjerte, mund og hænder, idet vers 2 så bliver et ønske om, hvad der skal ske i fremtiden, og vers 3 et udsagn om, at den tak, der lyder fra mund, hånd og hjerte, bør være universel. Ved at gøre imperativen til en indikativ gør man den måske i virkeligheden utaknemmelige og alt andet end ydmyge (3:8) menighed, der trænger til at få at vide, at den skylder Gud tak for alt, til en sejrende menighed, hvis taknemmelighed ikke alene forpligter Gud til fremdeles at give den sine gode gaver, men også er et universelt forbillede på ret og ydmyg taknemmelighed.

Årsagen til, at D 11 helt skifter karakter, hvis man opfatter "takker" som indikativ, er, at "takker" er den eneste imperativ ikke alene i vers 1, men i hele salmen. Havde der parallelt med "takker" været en imperativ singularis i salmen, vilde opfattelsen af "takker" som indikativ nok have forvirret helhedsindtrykket af salmen, men ikke forrykket det i den grad, som tilfældet er nu. Det ses tydeligt, når man sammenligner D 11 med D 2 og 3, der begge indledes med en imperativ pluralis, henholdsvis "lover" og "lovsynger", men hvor der allerede i 2.linie i begge salmer findes en imperativ singularis (henholdsvis "lov ham", og "tag ... i favn"), der smitter så meget af på den indledende imperativ pluralis, at meningen ikke kan misforstås.Det samme er tilfældet i D 5.2 og 3. Her gør "lad høre" (D 5.2:2) det umuligt at misforstå "bevæges" (2:1), "hjælper" (2:3),"slår" (2:4) og "bøjer!" (2:5), og udråbet "hid!" (D 5.3:1 og 3) viser, at "hjælper" (3:3) og "låner" (3:4) skal forstås imperativisk. På samme måde forholder det sig med de to imperativer pluralis i D 3.9, "lover" i 1. og "priser" i 3.linie. Her viser vokativerne "engle!" (9:1) og "kræfter!" (9:3), at der er tale om imperativ.

Som denne gennemgang af brugen af verbalformerne indikativ pluralis, optativ og imperativ pluralis i D 1 - 11 viser, giver

de forældede grammatikalske former ikke alene mulighed for forvirring, men også for direkte misforståelser. Salmernes gammeldags sprogformer er derfor et problem, som enhver salmebogsredaktion må tage alvorligt, da det ikke kan være ligegyldigt,om en salmebogs brugere forstår eller misforstår dens salmer. Et eksempel på, hvordan en moderne salmebogsredaktion tager stilling til problemet, er salmebogstillægget *46 Salmer*, der udkom i efteråret 1976.

46 Salmer.

Af de 46 salmer er 18 af Grundtvig, og *46 Salmer*s udgivere har, hvad disse salmer angår, stået overfor de samme sproglige problemer som udgiverne af *Den danske Salmebog*, sådan som der ovenfor er gjort rede for det ved en gennemgang af salmebogens første 11 salmer. En undersøgelse af Grundtvig-salmerne i *46 Salmer* vil vise, hvordan udvalget bag dette salmebogstillæg har arbejdet med disse problemer.

Indikativ pluralis i 46 Salmer

Af de 18 Grundtvig-salmer i *46 Salmer* er der verber i pluralisformer i de 14. 31 af pluralisformerne står i imperfektum og er identiske med de former, der bruges i dag, bortset fra "bare" (768.18:4), hvor flertalsformen ikke alene er betinget af versemålet, men også af rimordet "skare". Af de øvrige verber i indikativ pluralis tegner "er", "har" og "skal" sig for henholdsvis 2,7 og4 forekomster. Kun en enkelt gang er modalverbet "skulle" anført i sin pluralisform (775.1:5). Dertil kommer 13 verber, hvor indikativ pluralis-endelsen -r allerede findes i Grundtvigs *Sangværk:* "gør" (757.3:2), "gråner" (762. 1:1), "synger" (762.1:2), "visner" (762.2:2), "skifter" (762. 4:1), "ser" (778.1:5), "køber" (784.6:3), "kender" (785.5:3), "sprænger" (786.3:4), "lever" (786.5:4), "falder" (793.2:3), "står" (793.3:3) og "falder" (793.3:3). Disse steder volder forståelsen naturligvis ingen problemer. Det gør de heller ikke i de tilfælde, hvor den oprindelige pluralis-endelse i *Sangværket* er blevet ændret til -r, sådan som det er sket 21 steder: 757.3:4 (synke-synker), 757.4:1 (kiende - kender), 757. 4:1 (tænke - tænker), 757.4:3 (kiende -kender),762.1:4 (sukke-sukker), 762.2:4 (stivne - stivner), 762.3:4 (synge - synger),

762.4:2 (give - giver), 762.5:1 og 3(begge steder: flyve - flyver), 762.6:1 (vakle - vakler), 762.7:2 (spotte - spotter), 762.8:2 (føde - føder), 762.8:3 (trykke - trykker), 768.11:3 (ligge - ligger), 768.13:1, to gange (raade - råder), 777.3:1 (bede - beder), 785.3:3 (føle - føler), 788.2:1(skjule - skjuler) og 788.2:3 (klare - klarer).

Problemer volder først de steder, hvor den oprindelige indikativ pluralis-endelse -e er bibeholdt. Det er sket i 15 tilfælde. Det almindeligste er, at den gamle flertalsendelse er blevet stående, fordi et rimord forudsætter flertalsendelsen. Således svarer 757.1:4 vifte til skifte, 757.2:2 berede til bede, 757.2:3 forstå til små, 762.6:1 banke til tanke, 762.7:1 kime til rime, 768.18:4 bare til skare, 776.1:4 kime til time, 778.1:1 bo til tro, 778.1:2 ringe til klinge, 777.6:2 bygge til skygge og 778.2:4 forene til stene. Hertil kommer 3 verber, hvor flertalsendelsen er bevaret, selvom ordene står inde i linien og derfor kunde have været ændret i lighed med de ovenfor nævnte, uden at de af den grund var kommet i konflikt med metrum eller rimord. Det drejer sig om "bære" (762, linie 5 i alle vers), "klinge (762.7:1) og "bede" (777.6:1). Desuden er "skulle" (775.1:5) pluralis indikativ præsens.

Det problematiske ved disse verber med gammel flertalsendelse er, at langt de fleste gamle flertalsendelser allerede er blevet rettet ind efter moderne sprogbrug, og at de fleste af de 15 verber, hvor flertalsendelsen er bibeholdt, også de, der står som rimord, med god vilje kan opfattes som optativer; de er imidlertid, sådan som den følgende undersøgelse vil vise,indikativer pluralis, og kunde derfor i lighed med de allerede ændrede verber godt have været ændret til moderne flertalsform.

Den første indikativ pluralis med endelsen -e er "vifte" i første vers af "I falmede blade, du kølige vind!", hvor der står: "Hvad rører det dig, hvem der blegner om kind,/ mens efterårsvindene vifte!" (757.1:4). "vifte" skal her rime på "skifte" i versets anden linie og indgår i lighed med de to andre verber i perioden, "rører" og "blegner" i en indikativisk konstruktion. Kender man imidlertid ikke den gamle flertalsform, men opfatter den som optativ, får hele sammenhængen et usikkert præg, idet versets øvrige verber i indikativ afsvækkes i optativisk retning og "efterårsvindenes" empiriske karakter udviskes. Det sam-

me er tilfældet med de to næste verber, der er bøjet i flertal, "berede" og "forstå" (henholdsvis 757.2:2 og 3). Taget hver for sig er det muligt at opfatte dem som optativer,hvorved naturbilledet i vers 2 bliver uskarpt, men sammenhængen ("Se storken og stæren og svalerne små,/ de rask sig til rejsen berede;/ de er dog kun fugle, som ikke forstå/ med tro og med tillid at bede."), der er en påvisning af kendsgerninger, viser, at der er tale om indikativ.

Anderledes stiller det sig med "bære", der som en del af omkvædet er med til at give "Skyerne gråner, og løvet falder" (762) dens særpræg. Som ovenfor nævnt er der her tale om indikativ. Salmens tema er udviklingen frem mod det naturens og især menneskelivets højdepunkt, som Jesu fødsel ved solhvervstide er i henholdsvis årets og historiens gang og dermed i menneskets levnedsløb. Da der for Grundtvig ikke er tale om en mulig udvikling, men om en nødvendig bevægelse frem mod det sande solhverv og det sande, lyksalige nytår, som troende allerede har fornemmet, er omkvædet ikke udtryk for et ønske, men for den kristnes naturlige reaktion på den virkelighed, han oplever. Som nævnt har Grundtvig i "Skyerne gråner, og løvet falder" brugt både ny og gammel flertals-endelse,eksempelvis bruger han -er endelsen i de to første linier i salmen, hvor vi hører, at "skyerne gråner", "løvet falder" og "fuglene synger", mens "blomsterne sukke" i versets 4.linie. Her har *46 Salmer*s redaktion harmoniseret endelserne ved at ændre "sukke" til"sukker". Andre steder har redaktionen ladet endelserne på -e blive stående. Det er tilfældet i versene 6 og 7. 6:1 lyder:"Hjerterne vakler, når højt de banke". Her er "vakler" ændret fra "vakle", men "banke" er blevet stående for ikke at bryde rimet på "tanke" (6:3), hvorved rimet er reddet, men den sproglige klarhed er gået tabt. 7:1 og 2 lyder hos Grundtvig (GSV 4,172.7:1-2): "Salmerne klinge,og Klokkerne kime,/ Spotte med Sneen ved Jul". Her er i *46 Salmer* "spotte" blevet ændret til"spotter". Analogt med "vakler" i 6:1 burde også "klinge" i 7:1 have været ændret til "klinger", men det er ikke sket, og årsagen er sikkert den, at man her ikke har ønsket,at linien skulle falde fra hinanden. Til gengæld hænger linie 1 og linie 2 dårligt sammen, efter at "spotte" er blevet ændret til "spotter".

"Skyerne gråner, og løvet falder" er i den skikkelse, salmen har fået i *46 Salmer* et godt eksempel på vanskelighederne ved at modernisere de gamle grammatikalske former helt eller delvis. Det er tydeligt, at *46 Salmer*s redaktion ikke har ønsket at lade de gamle endelser på -e i indikativ pluralis stå uantastet. I 1o tilfælde har man ændret endelsen fra -e til -er, sådan som det fremgår af den anførte oversigt. I 4 tilfælde har man imidlertid som vist ladet de gamle endelser stå, enten på grund af rimord i andre linier, for at lade endelserne i samme linie svare til hinanden, eller fordi endelsen er med til at give salmen dens karakter, sådan som det er tilfældet med "bære" i omkvædet. Sammenligner man *46 Salmer*s tekstredaktion af "Skyerne gråner, og løvet falder" med *Højskolesangbogen*s er det tydeligt, at *46 Salmer*s redaktion bevidst har arbejdet med at modernisere de gamle former. Ikke alene har *Højskolesangbogen*, også i dens to sidste 15. og 16.udgaver, beholdt Grundtvigs flertalsendelser på -e, men har tilmed i 4 tilfælde rettet til endelser på -e, hvor Grundtvig har endelser på -r (1:1 graaner til gråne, 1:2 synger til synge, 2:1 visner til visne og 4:1 skifter til skifte). *Højskolesangbogen*s tekstredaktion går tilbage til det 19.årh. og har dengang været et forsøg på at normalisere Grundtvigs tekst på samme måde som man i *46 Salmer*s redaktion har søgt at normalisere teksten ud fra 197o-ernes fornemmelse af, hvad der er naturligt dansk. Grundtvigs intention har snarest været at undgå vokal-sammenstød, hvor han har brugt -r endelsen, uden at han dog har været konsekvent, således skriver han 2:4 "stivne af Kuld", 3:4 "synge i Sky" og 7:1 "klinge, og", hvor hensynet til "kime" dog kan have gjort sig gældende. Når hverken *Højskolesangbogen*s gamle eller *46 Salmer*s nye tekstredaktion har fulgt Grundtvigs oprindelige tekst og dermed hans intention m.h.t.verbernes flertalsendelser, skyldes det uden tvivl, bortset fra at man næppe har været opmærksom på den, at de skiftende flertalsformer ville virke uklart og forvirrende.

I "I kvæld blev der banket på Helvedes port" er der en enkelt indikativ pluralis, her som det eneste sted i *46 Salmer* i imperfektum, "bare" (768.18:4), der skylder versemålet og rimordet "skare" sin form og næppe kan misforstås. Også "skulle"

i første vers i "Løft op dit hoved, al kristenhed" (775.1:5) skylder versets metrum sin flertalsform. Grundtvig har her (GSV 3,224.1:5) formen "skulle", der altså er indikativ pluralis og ikke, som man efter moderne retskrivning skulle tro, imperfektum med betydningen "burde", eller optativ med betydningen "muligvis skal".

I *46 Salmer*s i forhold til D udvidede udgave af "Apostlene sad i Jerusalem" (776) findes 2 indikativer i pluralis med endelsen -e, "kime" i 1:4 og 12:4, der begge skal rime på "time", og som begge går igen fra D 92. Da der er tale om en sammenligning ("for øren da brat det ringed dem,/ som tusinde klokker kime") i 1:4, ligger en optativ forståelse nær, men er næppe sandsynlig, da der for Grundtvig er tale om en reel sammenligning, for så vidt som det er den samme, i virkeligheden himmelske lyd, der tænkes på begge steder. I vers 12 kan "kime" kun opfattes som indikativ. Ikke alene er "kime" her brugt parallelt med "opblusser" i linie 2, men det "at Himmerigs klokker kime(r)" er en kendsgerning, der "så gladelig rinder ...os i hu".

I "Hvor Gud sit hus ej bygge vil" findes der i andet vers 2 verber i indikativ med gammel endelse: "I Jesu navn vi bede her,/ på Jesu Ord vi bygge" (777.6:1 og 2). 777 er en ændret tekstredaktion af D 292, men vers 6 er et af de vers, der er ens i begge versioner. Det viser sig, at "bede" i 6:1 er rettet tilbage fra D 292's "beder" til Grundtvigs oprindelige "bede" (GSV 3,239.6:1). Udvalget bag *46 Salmer* kan her have ønsket at understrege det usikre og foreløbige ved det, mennesker beder om, og det, som mennesker bygger, ligesom "vort navn" og "vort ord" i 6:3 og 4 står i modsætning til "Jesu Navn" og "Jesu Ord" i 6:1 og 2. Det Grundtvig vil udtrykke i begyndelsen af vers 6 er imidlertid ikke, hvad menigheden burde gøre, men hvad den gør. I salmens to første vers slås det fast, at "Hvor Gud sit hus ej bygge vil,/ omsonst er kalk og stene", og der fortsættes i vers 3 med at konstatere, at derfor "beder vi: vor Gud! byg med!" og at det er til Guds Ord "vi bygged denne kirke, vi helliger dens skib og kor" (4:4-5). "bede" og "bygge" i vers 6 viser tilbage til indikativerne i versene 3 og 4. Menigheden beder virkelig i Jesu navn, nemlig i Fader Vor, ligesom den bygger på Jesu Ord, nemlig i dåben,

og det gør den, fordi "vort navn mod Hans er intet værd,/ vort ord af Hans kun skygge" (6:3-4). Det er netop, fordi menigheden beder i Jesu navn og bygger på hans Ord, at den, på trods af, at dens navn intet er værd mod Jesu navn og dens ord intet er værd mod Jesu Ord, kan bede om, at Jesus i menigheden vil bygge sin kirke af stene, som har Ånd og liv. Det er denne tankegang, der går igen i tillæggets næste salme, "Give da Gud,at hvor vi bo" (778), der er de to sidste vers af Grundtvigs oprindelige version af "Kirken den er et gammelt hus" (D 28o).

Allerede i 1:1 har "bo" beholdt den gamle flertalsform på grund af rimordet "tro" (1:3). Da liniens og dermed versets første ord er en optativ, "give", vilde det være nærliggende at opfatte også "bo" som en optativ med betydningen "hvor vi end bor", men det er næppe Grundtvigs hensigt. Hele salmen er bygget op over modsætningen mellem de kirkehuse,mennesker bygger, og den kirke af levende stene, som Herren bygger. Bygge og bo hører sammen som begrebspar, da den, der bygger, også bebor det, han bygger, og det, der er bygget,skal svare til den, der skal bebo det. Derfor "Himlenes Gud vist ej bebor/ huse, som hænder mon bygge" (D 28o.2:1-2). Gud bor kun i huse, han selv har bygget. Det hus, Gud har bygget, er hans menighed, "kirken af levende stene,/ dem, som i kraften af Guds Ord/ troen og dåben forene!" (778.2:2-4). Hverken menneskers politiske eller religiøse anstrengelser kan hellige kirke-husene, det kan kun Guds Ord (778.2:6-7). Linien 778.1:1 betyder derfor "Give da Gud, at her hvor vi bor", dvs. at verset er en bøn om, at Gud vil være med os her i denne verden, hvor vi bor og bygger, og om at han, der siger: "Alt hvad jeg siger, se, det sker" (778.1:6) vil bygge sin kirke hos os og give os sin fred. Eftertrykket i 778.1:1 ligger på "Gud" og "vi", der nævnes som de to modsætninger, der overvindes, der hvor Guds Ord lyder, og mennesker forsamles i Jesu tro, det vil sige i den gudstjenstlige sammenhæng, der er beskrevet i D 28o.5 og 6.

Den anden indikativ pluralis i 778 er "ringe" (778.1:2): "Give da Gud, at hvor vi bo,/ altid når klokkerne ringe"). Også "ringe" kan opfattes optativisk med den underforståede tilføjelse, at 'det gør de ikke altid'. Grundtvigs udgangspunkt er, at det er et historisk faktum, at klokkerne ringer hver dag og hver søndag, på samme måde som det er et uomgængeligt

faktum, at mennesker nødvendigvis må bo et eller andet sted. Grundtvig går ud fra den konkrete historiske virkelighed; han ser det ikke her som sin opgave at teoretisere over menneskers og kirkens historiske eksistens. Grundtvigs problem er mødet mellem den menneskeligt-historiske og den guddommeligt-åndelige virkelighed. Han ved, at det er Gud, der afgør, om, og i givet fald når og hvor, dette møde skal finde sted. 778.1 er en bøn om, at mødet må finde sted der, hvor forventningerne til, at det sker, er størst, nemlig i gudstjenesten i kirken. Derfor optativen "Give da Gud" i 778.1:1.

Den sidste indikativ pluralis med endelsen -e i *46 Salmer* er "forene" (778.2:4). Også her foreligger muligheden for en optativisk forståelse, således at formen "forene" ikke alene er bibeholdt for at svare til rimordet "stene" (778.2:2),men også for at udtrykke den mulighed, at det ikke er sikkert, at der altid vil være nogle, som troen og dåben forener, således at det ville være naturligt at indskyde et "måtte": "dem,som i kraften af Guds Ord/ troen og dåben måtte forene!" Denne mulighed er imidlertid ikke Grundtvigs. For ham er det en historisk kendsgerning, at der siden den første Pinsedag i Jerusalem altid har været en kristen kirke på jorden, nemlig "dem, som i kraften af Guds Ord /troen og dåben forener!" Kirken,menigheden, troen og dåben er Helligåndens værk, og dens alene. Ingen menneskelige anstrengelser (778.2:6) er i stand til at gøre Helligånden dette efter: "Ordet kun helliger huset." Dette understreges af, at Grundtvig har kursiveret (egl. understreget i manuskriptet for at angive spatiering) ordene "Guds Ord" (GSV 1.22.9:3), "Troen" (9:4), "Daaben" (9:4), "Ordet" (9:7) og "helliger" (9:7) og afslutter verset med et udråbstegn. Guds Ord er for Grundtvig det ord, der skaber, hvad det nævner, og der kan derfor for ham ikke være tvivl om, at det samler og helliger menigheden, at det lyder til den i troen og dåben, og at det sikrer dens fortsættelse ud i al fremtid ("Aldrig dog glemmes mer i nord/ kirken af levende stene",778.2: 1-2). Her, som i de ovenfor nævnte tilfælde er der ikke tale om tros-ønsker, men om historisk-konkret tros-vished.

Optativ i 46 Salmer.

Ved siden af de 15 pluralis indikativ med endelsen -e i *46 Salmer* findes der 6 optativer. Den første er "våge" (756.1:1), og da verset står i singularis, idet det lægger sig til "din engel", er det tydeligt, at der er tale om optativ. Ved at bruge optativ og ikke imperativ,som det er tilfældet i resten af verset (1:4 "vederkvæg", 1:5 "stryg" og 1:7 "salv"), understreger Grundtvig bønskarakteren i salmens første 3 vers. Anderledes optativen "briste" i 8.vers af "I falmede blade, du kølige vind!" (757.8:1). Efter i det foregående vers at have sagt til den tvivlende og klynkende sjæl "Hold på ham, hold på Jesus alene" (757.7:7), fortsætter vers 8 med at konstatere, at gør sjælen det, da kan alle jordiske bånd pludselig briste, og dog mangler sjælen hverken mod eller vinger. Optativen udtrykker her den fremtidige mulighed, der engang, i døden, skal blive virkelighed, men hvis tid og sted endnu ikke kendes. I "Apostlene sad i Jerusalem" findes i vers 5 optativen "gløde"(776. 5:4): "Vor Frelser, han svared: du ved det bedst,/ hvorfor jeg på korset døde,/ det var for en glædelig pinsefest,/ så hjerter og tunger gløde!". Betydningen er her: "kan", "får mulighed for". Da det er den himmelfarne Kristus, der udtaler optativen, skal den ikke udtrykke det uvisse, men det, der var hensigten med, at han "på korset døde."

Den næste optativ, "det ringe værksted ej forsmå/ nu dine Guddoms-hænder!" (777.5:3 i "hvor Gud sit hus ej bygge vil") er et udtryk for menighedens bøn til Gud. Optativen står her ligesom i de to foregående tilfælde i pluralis og kunne derfor opfattes som indikativ pluralis, men bøns-sammenhængen viser, at der er tale om optativ. Optativen "give" i "Give da Gud,at hvor vi bo" (778.1:1) skal som ovenfor anført udtrykke en indirekte bøn til Gud, formuleret som et ønske om, at Gud vil give, at "folket forsamles i Jesu tro,/ der hvor det plejed at klinge/ osv." Den sjette og sidste optativ i *46 Salmer*, "fornægte" i "O Gud! din vej at følge" (788.4:3) udtrykker ligesom "briste" i 757.8:1 det mulige. Grundtvig giver her næsten selvbiografisk udtryk for, at det skal "ej anfægte/ min tro og ej mit håb,/ om lærde folk fornægte/ vor kirkes tro og dåb,/ det lille Herrens ord,/ som skinner ej og praler,/ som kun de små

tiltaler,/ gør kun den lille stor." Der er derfor her som 757. 8:1 ikke langt fra mulighed til sandsynlighed, spørgsmålet er ikke så meget, om de lærde folk fornægter det, som Grundtvig opfattede som den kristne tros kerne, spørgsmålet er snarere, hvornår og hvordan de gør det; og denne usikkerhed er det,optativen skal udtrykke.

Imperativ pluralis i 46 Salmer.

Ved siden af de gamle indikativ pluralis-former og de 6 optativer findes der 2 imperativer pluralis med endelsen -er i *46 Salmer*s Grundtvig-salmer. Det drejer sig om "leder" (784. 2:6) og "påkalder" (773.3:4). Begge disse imperativer følger efter kolon og efterfølges af udråbstegn, og der skulle derfor ikke være mulighed for at misforstå dem i sammenhængen.

Som det ses af denne gennemgang af de 11 første salmer i *Den danske Salmebog* og Grundtvig-salmerne i *46 Salmer*, har udgiverne af D været ret tilbageholdende med at modernisere salmernes sprog i forhold til, hvad der var naturligt i det 19.århundrede. Selv hvor det kunne have ladet sig gøre f.eks. at ændre indikativ pluralis-endelse fra -e til -er uden derved at bryde metrum eller rim, har man været tilbageholdende med at gøre det. I modsætning hertil har udgiverne af *46 Salmer* i det store og hele ændret endelserne fra -e til -er,hvor metrum og rim ikke har været berørt af ændringen. Enkelte steder har man ikke gjort det, enten fordi man ønskede ensartede endelser i samme verselinie, fordi man har villet lade muligheden for en optativisk forståelse stå åben, eller fordi man har været bundet af, at den gamle pluralis-endelse har været særlig indsunget, sådan som det har været tilfældet med "Skyerne gråner, og løvet falder" (762). En sammenligning med *Højskolesangbogen*s gennem generationer indsungne tekst til denne salme viser, at udvalget bag *46 Salmer* bevidst har ønsket at modernisere salmernes grammatik, hvor man har skønnet, at det har kunnet lade sig gøre. En sammenligning med *Dansk Skolesangbog*s sidste udgave, der som *46 Salmer* udkom 1976, viser dette. Selvom *Dansk Skolesangbog* 1976 har haft det som sit erklærede mål at løsgøre sig fra sin tidligere afhængighed af *Højskolesangbogen*,er det alligevel *Højskolesangbogen*s arkaiserende

normalisering af "Skyerne gråner, og løvet falder", den bruger (*Dansk Skolesangbog*[4] nr.128). I forhold hertil viser *46 Salmer* vejen fremad. Spørgsmålet er, om man ved fremtidige salmebogsudgivelser ikke bør tage skridtet fuldt ud og konsekvent ændre de forældede og i mange tilfælde vildledende grammatikalske former, der findes i de fleste ældre salmer. Det vil betyde,at forskellige passager skal skrives om for at få de nødvendige ændringer til at passe til de pågældende salmers versemål, og det vil medføre, at en række rim vil blive brudt, men disse ulemper vil blive opvejet af en bedre forståelse og dermed tilegnelse af salmerne. Ved at ændre i salmernes grammatik gør man det vanskeligere at bruge salmebogen som en antologi af ældre dansk religiøs digtekunst. Da salmebogen imidlertid, som Bent Noack gør opmærksom på det, ikke skal være en digtsamling, men en brugsbog, er der ingen grund til, at salmebogsudgiverne skulle stoppe op på halvvejen, sådan som det har været tilfældet i *Den danske Salmebog* og, omend i mindre grad, i *46 Salmer*, og ikke gennemføre den allerede begyndte modernisering af salmernes grammatik.

ANMELDELSER

Vi sætter os i ringen - Viser for store og små.

Tekster af Margareta Melin, Hans Blennow, Britt G.Hallqvist, Jan Arvid Hellström, F.M.Franzén og G.Sehlin. Dansk gendigtning ved Johannes Johansen og Erik Ågård. Redaktion Mogens Hansen.
Det kgl. Vajsenhus' Forlag, Kbh. 1977.
3o sider. Pris 29.75. Plade/ casettebånd á 61.9o

Hæftet består af 17 viser. Margareta Melin har skrevet teksten til de lo af dem, Britt Hallqvist og Hans Blennow tegner sig for hver 2, mens de resterende 4 skylder henholdsvis Jan Arvid Hellström, F.M.Franzén og G.Sehlin deres tilblivelse. Alle er svenskere - og både hæfte og plade/ bånd er da nok også allerede kendt af mange i den svenske originaludgave. Men nu foreligger det så i dansk gendigtning, idet domprovsten i Helsingør, Johannes Johansen, har taget sig af 15 af viserne, mens sogne-

Vi sætter os i ringen

Viser for store og små

Af Margareta Melin, Britt G. Hallqvist m. fl.
Musik af Lars Åke Lundberg m. fl.
Dansk gendigtning ved Johannes Johansen og Erik Ågård
Redaktion: Mogens Hansen

Det kgl. Vajsenhus' Forlag HIRSE

præsten i Æbeltoft, Erik Ågård, har måttet "nøjes" med 2. Der er gjort et stort arbejde for at få viserne oversat til mundret dansk. Og det er lykkedes. Gendigtning siger omslaget, og det er nok også rigtigere end oversættelse. Det stødte mig,at ordet "man" forekommer i en af viserne ("Man drømmer om fred og venskab" (9)), og jeg tvivler på, at børn forstår, hvad der menes med, at "han slog vor død ihjel" (12). En genial formulering, men mere for den voksne. Og hvad siger vise 16's "Gud bor i et lys" et barn? Dog, bortset fra disse småting,må det alt i alt siges, at det er lykkedes at lave et hæfte med gudelige viser, der taler barnets sprog, anvender barnets erfaringsverden og har barnets umiddelbare ligefremhed, friskhed og livlighed. Der er ingen lummerhed eller kedelig kredsen om sig selv og sin egen åndelige temperatur.

Nu er dette tidsskrifts læsere jo bl.a. gennem årg.1977 nr. 4 godt orienteret om debatten omkring børnesalmer. Kan man overhovedet tale om *særlige* børnesalmer? Og hvad skal der i så fald til? Da Mogens Hansen, kirkelig medarbejder ved Danmarks Radio, i sit noget storladne forord til visehæftet bl.a. skriver: "..jeg foretrækker i øvrigt ordet salmer -", ja, så kan jeg ikke lade være med at sige noget om, hvorfor jeg ikke synes, at dette hæfte er en salmebog for børn. Debatten om børnesalmer er ofte principiel, men her er en mulighed for at gøre den konkret. Er der nogen af de 17 numre, der er salmer: Hvorfor/ hvorfor ikke?

Ved en grundigere gennemlæsning opdages det, at de enkelte viser er meget forskellige både i form og indhold. Hurtigt skiller nr. 8,11,12 og 17 sig ud som bibelhistoriske sange.Det er en vise om Zakæus, en om Jesu liv, en om den tomme grav og endelig den sidste i hæftet, "Drengen med æselføllet". De er alle godt fortalt med et enkelt forløb og en fin pointe og uden nogen form for bedrevidende morale. Den sidste er tilmed helt original i sit valg af synsvinkel. Om det er salmer, eller om det traditionelle "bibelhistoriske sange" dækker bedre, er ikke så væsentligt. Jeg vil foretrække det sidste, fordi det fortællende element, som er så væsentligt for denne gruppe,derved nævnes ved navn. De kan alle bruges ved en gudstjeneste, hvor der er taget særligt hensyn til børn, til belysning af de pågældende bibelske tekster.

Sværere er det at få de resterende grupperet. Flere er formet som en tak til Gud (1, 2, 3, 7, 13, 16): "Tak for øjne, ører, mund, arme, hud og hænder", "Jeg har et hjem, hvor jeg véd, jeg kan bo", "Tusind tak for sommer og bad og min stærke og voksende krop". Andre munder ud i bøn og bekendelse (5, 6, 9, lo, 15): "Aldrig blir jeg ene her", "Vi beder dig, tag vore hænder og fyld dem med arbejd for fred". Men indholdsmæssigt kan disse to grupper også deles anderledes op. Så er der dels dem, der tager deres udgangspunkt i noget konkret og individuelt, noget som de fleste børn har: Hjem, forældre, arme, ben, syn og vækst, og lader viserne handle om det (1, 2, 3, 7, 13, 15), dels dem, der er mere almene og abstrakte i deres indhold. De handler om Guds nærvær, krig og fred, kulde og venskab og om Gud, der bor i et lys (5, 6, 9, lo, 16). Om alle disse viser gælder det dog,

at de i virkeligheden handler om os, og det for den første gruppes vedkommende ofte på en eksklusiv måde. Hermed mener jeg, at de i deres indhold forudsætter en bestemt gruppe,nemlig raske og sunde børn med fem fingre på hver hånd og "en stærk og voksende krop", et sted at bo og en far og mor osv. Men ved en gudstjeneste kan man aldrig vide, hvem der kommer. Og her skal salmerne kunne synges af alle med lige ret. Her er alle lige overfor Gud. Derfor finder jeg det betænkeligt at bruge sådanne ensidigt personligt orienterede viser ved en gudstjeneste. Man kan ikke lade være med at tænke på, hvad det barn vil føle, der ikke kan række to gange fem fingre i vejret. Og ved en gudstjeneste er det jo netop ikke os selv, men Gud vi samles om. Derfor er det også de viser, som har et mere alment indhold, der egner sig bedst til gudstjenestebrug.Men stadig: Viser er en langt mere rammende betegnelse end salmer for indholdet af dette hæfte. En salme er en sang, der handler om Gud. Ja, men størsteparten af den ovenfor omtalte gruppe af viser handler i virkeligheden om os selv og vore tanker om Gud. Og som sådan er de fleste fortrinlige.

Et par viser er endnu ikke omtalt. Den ene er nr.14:"Din sol går bort". Det er det nærmeste, vi kommer en salme i dette hæfte, men nogen speciel børnesalme er det ikke. Den handler om Gud, er almen i sine billeder og i det konkrete (natten, mørket, solen, lyset).

Hvis man således holder sig til hæftets undertitel,"viser for store og små", ja, så får man, hvad man har betalt for. Hjemme, i børnehaven eller andre steder, hvor en *bestemt* gruppe børn er sammen, kan de indgå på linje med andre børneviser. De kan netop være med til at få Gud ud af det søndagsreservat, hvori vi voksne ofte anbringer ham, men som slet ikke svarer til børns virkelighed.

Alt i alt et godt visehæfte, som forældre og børn kan have megen glæde af. "Vi sætter os i ringen", siger den erfarne voksne. Mon dog ikke det er barnets umiddelbare erfaring, at "vi sidder i ringen". Nå, men hovedsagen er, at vi er der.

Lisbet Müller.

Om musikken.

Lidt pop, lidt beat lidt visesang
lidt børneagtigt dingeldang
en god idé - en dårlig
én morsom - én "alvorlig"
Til tider ganske festligt
til andre, derimod hæsligt.

Hvis man ser bort fra kriterier som kvalitet (og de dermed forbundne forskelle på samme) og indre og ydre sammenhænge, og hvis man går ind på Mogens Hansens holdningsløse holdning, nemlig den, at "når meningen er god er alting Godt", så må man medgive, at denne lille visebog for så vidt holder hvad den lover. De korte, upretentiøse tekster (anmeldt ovenfor), 17 i alt, er på en enkelt nær blevet forsynet med nyskrevne melodier i "velkendt", "populær" stil. "Til sangene er der mange slags musik: Viser, pop, jazz, salmetone, for al slags musik kan bruges, når vi sætter os i ringen..."

Dette er ingen ny filosofi. Frelsens Hær har i masser af år benyttet sig af i forvejen kendt melodistof af højst forskellig beskaffenhed i forbindelse med salmer og sange.(Kom, kom, kom til frelsermøde, etc. Ak ja, vor barndoms Gartnergademøder. lo øre for film og salmesang). Forskellen ligger her kun i, at medens Frelsens Hær på denne måde (bevidst eller ej) bliver bærere af en gammelkendt, traditionsrig parodistil (Kingo, Bellmann, Heiberg), hvorigennem man opnår en genkendelighed i flere planer, er det "velkendte" hos Lars Åke Lundberg m.fl. en form for "pseudo-genkendelse". Den angst for fremmedgørelse, der kunne ligge i en originalitet, som dette afspejler, bliver således i sig selv en fremmedgørende faktor. Guds nærhed har det med at virke postuleret når tingene bevidst skal gøres så tilpas "nemme".

Jeg modtog hæftet først, uden den dertil hørende grammofonplade. Sammen med Sofie på 6 satte jeg mig og sang sangene igennem på helt enkel vis, d.v.s. reproducerede det forhåndenværende nodebillede. Nummer 1, "Vi sætter os i ringen", som har givet bogen navn, kunne vi godt lide. Den har vi sunget flere gange siden. Nummer 2,"Fem fingre" syntes vi var skæg, den giver end-

da plads til illustrerende dramatik undervejs (De kan flænge, rive som den stygge ulv). Jeg har stadig røde striber i skrivende stund. Efter denne flyvende start blev det lidt småt. En tre-fire stykker tenderede det charmerende men uden rigtig appel. De bevidst "swayede" eller"beatede" gav mig kvalme, måske på grund af søgangen. Endelig et misfoster af en forsamlings-pop-melodi: no.11, "Da Jesus kom til os". Med undtagelse af no.14, "Din sol går bort", der som melodi har den smukke koral "Når i den største nød vi stå",DDK no.321, og som i godt 4oo år har bevist sin slidstyrke, lod resten os temmelig ligegyldige. Så ankom grammofonpladen med posten hvilket afstedkom følgende:

De glimt af charme som hæftet vitterligt indeholder er som blæst væk i pladeindspilningen. I henhold til åbenbart gældende opførelsespraksis med den slags musik har "Vi sætter os i ringen" fået en opstrammer med "sway" og "lift" som fuldstændig fratager den det umiddelbare og personlige, som vi faldt for. "Fem fingre" er blevet følsom dame-solo med velindstuderet børnerefrain med nydeligt ritardando i slutningslinier. Ingen dramatik her. Pludselig hører jeg fra ryggen David på lo år, som ved grød ikke er klassisk orienteret, men derimod holder meget af beat og den slags:"Det lød meget hyggeligere da I sang dem. Det der er vel nok skide poppet". Tak,David. Du er åbenbart mere bevidst end jeg troede. Du ramte nemlig hovedet på sømmet. Poppet vil for mig sige overfladisk, kærneløst. Det der skulle virke følsomt, indlevet bliver sentimentalt, (følsomhed kan aldrig påføres en ting udefra), det, der skulle virke inderligt bliver lidt pinligt (varieté-stemningen i no.6, "Som fuglen i sit bo": Aftenbøn med "sensitive backing".) Det kække og sunde bliver postuleret, kålhøgent. Dette til trods for, eller måske netop på grund af musikernes helt åbenlyse professionalisme.

Men vi kan altså ikke lide den.

Tak (eller suk) til Mogens Hansen fordi du gør dit til at åbne vore øjne og øren for problematiken i "vor tids" salmefabrikation. Bare synd, at det traditionsrige Kongelige Vajsenhusforlag skal lægge ryg til.

Ingolf Olsen.

BETÆNKELIGHED VED EN BETÆNKNING.

1969 års psalmkommitté. Revision av 1937 års Psalmbok. Information. Arbetsmaterial. Läge november 1977. 47 sider.

Adresse,hvorfra hæftet kan rekvireres: Expeditionschefen Berndt Erneholm, Jordbruksdepartementet. Fack, S-1o3 2o Stockholm. Tel:o8/1o 19 46, 763 34 8o.

Som en særdeles vigtig del af det store arbejde, der det sidste tiår er foregået i Sverige med at fremlægge materiale til en ny salmebog, må revisionen og bearbejdelsen af den traditionelle salmebestand påkalde sig stor opmærksomhed. Hver gang en ny salmebog udkommer, skal der dels tages stilling til, hvor mange af forgængerens salmer, der kan gå videre i den nye, dels må man afgøre sig for, hvilken skikkelse disse salmer skal have.

Nu har 1969 års psalmkommitté udsendt en smagsprøve, "Revision av 1937 års Psalmbok", hvori der præsenteres en række eksempler på, hvad man har i sinde at bruge traditionen til. Hæftet er meget instruktivt, idet man gennem 17 tekst- og/eller melodieksempler får indsigt i, hvordan salmebogskomiteen kunne tænke sig at fare frem med nybearbejdelser. De enkelte eksempler gengiver både 1695-teksten, 1937-versionen (ofte Wallins bearbejdelse) og det nyeste forslag fra 1977. Evt. også den oprindelige tekst på tysk. Hvert eksempel er ledsaget af korte kommentarer, der forklarer intention eller enkeltudtryk i 1977-bearbejdelsen. Såfremt melodien ønskes revideret, anføres melodistemmen sammen med en kort kommentar. Melodiforslagene peger tilbage mod originalversionen eller tillempninger hertil, således som de er foreslået i "Tillägg till Den svenska koralboken, 1964".

Hæftet har en indledning, der ridser problemstillingen op og generelt redegør for løsningsforsøgene. Det fremgår heraf, at ca. en trediedel af den nuværende tekstmasse påtænkes udeladt, fordi den er gået af brug. Men en stor del af de tilbageværende tekster "behöver en mer ingående omarbetning därför att de, på de olika sätt de genom århundradena översatts och bearbetats, inte bara språkligt utan också innehållsligt i sin helhet eller i enstaka strofer kommit alltför långt bort från originalen.

Detta gäller inte minst reformations- och 1600-tals-psalmer." (indl.s.1.)

Det citerede læser jeg som en oplysning om, at man tilstræber større troskab mod originalteksten end hidtidige bearbejdere, blandt hvilke de romantiske - først og fremmest Wallin - med geniets ret (og at de var genier, var de ikke selv i tvivl om) tog sig store friheder i deres gendigtninger. Hæftets teksteksempler viser imidlertid alt muligt andet end den lovede store "lyhördhet mot originalen" (indl.s.2). Dette hænger, så vidt jeg kan se, sammen med, at komiteen også har andre idealer, som ikke *uden videre* lader sig forene med lydhørhed mod originalen, nemlig at bearbejdelsen af de gamle tekster skal tilvejebringe "en återgivning av dem på et språk som vi nu fått i kyrkans övriga böcker" (indl.s.2). Jeg kender ikke Svenska Kyrkans nyeste ritualbøger, men om man går ud fra en vis stringens i hæftets indledning, må disse være forfattet på et sprog, der særlig forstås af "de udenforstående". De nye gendigtninger på det sprog, som kirkens øvrige bøger er skrevet på, antages nemlig at kunne formidle budskabet til "så många som möjligt, särskilt bland de utomstående." (indl.s.1.) Den salmebog, der engang måtte blive resultatet af en sådan tendens, må blive - ikke en menighedssalmebog, men - en missionssalmebog. Komiteen indrømmer, at behovet for et revisionsarbejde ikke er stærkt blandt dem, som fra barndommen er blevet fortrolige med salmebogen, men *deres* opgave fremover, når de får frataget deres salmer ved at menighedssalmebogen afløses af missionssalmebogen, bliver at mobilisere kristelig forståelse for komiteens sociologisk begrundede teorier. Ak ja, der er i vore dage ingen grænser for, hvad den gode viljes stridsmænd i nivelleringens hellige navn vil gøre for at få de udenforstående ind. Og de indforståede ud! Det lyder jo så godt og kun altfor rigtigt,at komiteen ved sine overvejelser har foretrukket "det riktiga ordet och det som blir förstått framför ett som för somliga kanske är mer "poetiskt" klingande". Spørgsmålet er blot, hvem der skal afgøre, hvad der er "det riktiga ordet"? Et eksempel: i en salme af Franzén fra 1812 hedder det: Där oskyld trycks, där dygd blir hädd,/ i sorgens hus, på plågans bädd/ din tröst allena gäller" (nr.118, vers 2). Her er den første linie nu ændret til "Där folk förtrycks, där man är rädd,/.. Skulle det sidste

være mere slidstærkt end det oprindelige, mere "rigtigt"? I en kommentar til stedet indrømmes det, at ændringsforslaget måske bryder stilen. Men formuleringen forsvares med, at den "för oss är tydligare och innehållsligt starkare". Det er tydeligt nok det udenrigspolitiske klichesprog fra Sveriges Radio, som har betaget bearbejderen. Ændringsforslaget og dets begrundelse viser, at det er nogle højst subjektive og svævende kriterier, der arbejdes efter.

Hvad det formelle angår, får man i indledningen at vide, at man har valgt at erstatte en del helrim med halvrim. Ordforrådet bliver større og det er straks lettere at være digter. Denne praksis forsvares med, at der i 1695 års psalmbok er "mycket få psalmer som innehåller enbart helrim.." Det er sikkert rigtigt. Men 1977-bearbejderne har ikke derfor ret til at påberåbe sig 1695-salmebogen som fortilfælde for deres *massive* brug af halvrim. Det er ikke løgn at sige, at der i 1695-salmebogen er "mycket få psalmer", der indeholder *så* mange halvrim som 1977-revisionen foreslår. Alene på det punkt forsynder man sig alvorligt mod originalteksten. Særlig mærkbart bliver dette, når man har at gøre med baroktidens fornemt og kunstfærdigt strukturerede tekster, hvor rimet er ét blandt flere strengt bevidste udtryk for den stramme komposition, hvormed digteren disciplinerer sine frodige indfald. Man kan ikke både stryge helrimet her og hævde som "målsättning för kommittén att låta de olika århundredena...stå fram i den särart som finns i originalpsalmerna..." (indl.s.2).

Komiteen har tydeligt nok ønsket at få Wallins præg på reformations- og baroksalmerne reduceret. Dette er lykkedes. Men dermed være ikke sagt, at det så automatisk er lykkedes at gengive de gamle tekster deres oprindelige fynd og ligefremhed. Dertil har de nye bearbejdere taget sig alt for stor frihed - bundne som de er af hensynet til de udenforstående.Man har faktisk fået en ny slags "Wallin-oversættelser", dvs. tidstypiske tekster, hvis stil og sprog gør krav på at være *vor* tids stil og sprog. Hertil hører minsandten, at Satan og Djævelen og Helvede glider ud eller erstattes af mere almene, abstrakte og pæne ord som "ondskab" etc. For man hører jo aldrig de ombejlede "utomstående" tage sådanne drøje ord i deres mund, ja, de véd vel knap, hvordan de skal forme munden til frembringelse af

slige lyde. En anden utroskab mod originalteksterne består i de drastiske forkortelser. Jeg vil mene, at en del af barokkens særpræg ligger i kvantiteten. Ophobningen. Men man kan jo ikke forlange, at de "utomstående", der aldrig sætter deres ben i en kirke, skal gide synge en salme på otte vers. Religionssociologerne har med deres spørgeskemaer helt nøjagtigt kunnet analysere de kirkefremmedes psyke og herunder minutiøst kortlægge deres udholdenhedstærskel m.h.t. at synge salmevers. Det er bevist - det er ganske videnskabeligt - at en salme kun må være på tre, maximalt fire vers. Tiden vil vise, om "Revision av 1937 års Psalmbok" anviser den vej, der skal gås for at få de udenforstående ind (og de indforståede ud). (En dansker, der læser revisionen, får hele tiden associationer til det lille klenodie, som biskop Balle i 1798 skænkede den danske kirke: Evangelisk-kristelig Psalmebog.)

Som eksempel på revisionens arbejde kan stå dens forslag til gendigtning af Johann Francks Jesu meine Freude, hvis ældste tekst er fra 1653 og her citeres fra Mallings Dansk Salmehistorie III,21f:

1. JEsu,meine freude,
Meines hertzens weyde,
Jesu, meine zier:
Ach wie lang, ach lange
Ist dem hertzen bange
Vnd verlangt nach dir!
GOttes Lamm,
Mein Bräutigam,
Ausser dir sol mir auf erden
Nichts sonst liebers werden.

2. Vnter deinem schirmen
Bin ich für dem stürmen
Aller feinde frey.
Lass den Satan wittern
lass den feind erbittern:
Mir steht Jesus bey.
Ob es jtzt
Gleich kracht und blitzt,
Ob gleich sünd und hölle schrecken:
Jesus wil mich decken.

3. Trotz dem alten drachen,
Trotz dem todesrachen,
Trotz der furcht dazu!
Tobe, welt und springe
Ich steh hier und singe
In gar sichrer ruh.
Gottes Macht
Hält mich in acht:

Erd und abgrund muss verstummen,
Ob sie noch so brummen.

4. Weg mit allen schätzen!
Du bist mein ergötzen,
Jesu,meine lust.
Weg, jhr eitlen ehren:
Ich mag euch nicht hören,
Bleibt mir unbewust!
Elend, noth,
Creutz, schmach und tod
Sol mich, ob ich viel muss leiden,
Nicht von Jesus scheiden.

5. Gute nacht, o wesen,
Dass die welt erlesen,
Mir gefällst du nicht.
Gute nacht, jhr sünden,
Bleibet weit dahi(nden),
Kommt nit mehr ans liecht.
Gute nacht,
Du stoltz und pracht!
Dir sey gantz, du lasterleben,
Gute nacht gegäben.

6. Weicht, jhr trauergeister,
Denn mein Freudenmeister,
Jesus, trit herein.
Denen, die Gott lieben,
Muss auch jhr betrüben
Lauter zucker seyn.
Duld ich schon
Hie spott und hohn,
Dennoch bleibst du auch im leide,
JEsu, meine Freude.

Eftersom Wallins gendigtning (Psalmboken 1937 nr.123) er et stadium, der bør tilbagelægges - heri er jeg enig med revisionen - kan vi her se bort fra den. Den nye gendigtning skal videreføre originalteksten under hensyntagen til Johan Schmedemans tidlige svenske oversættelse. Også denne pietet overfor den oprindelige oversættelse finder jeg sympatisk. Men den konkrete virkeliggørelse af de gode hensigter udebliver, som det ses:

1695 års psalmbok

1. JEsus är min hägnad,
Och mins hiertas fägnad:
JEsu, hör min röst!
Efter tig jag längtar,
Och tig efterträngtar;
Ty tu äst min tröst
Tu Guds Lamb,
på korsets stam,
Har ju låtit blodet rinna,
Och tin kärlek brinna.

Läge november 1977

1. Jesus, du min glädje,
ingenstans i världen
finns en tröst som din.
Vad i dig jag äger
kan ej mätas, vägas.
Allt jag har i dig.
O, Guds Lamm
på korsets stam,
du som mig med Gud försonat
och dig själv ej skonat.

5. Ehwad werlden låfwar,
Idel skugga hafwer:
Ära, guld och pris,
Jag slätt intet aktar,
Men thet platt föraktar,
Som et stoft, en is:
The gå bort,
på en tid kort;
JEsus ewigt hos mig blifwer,
Och mig lifwet gifwer.

6. Möda, sorg och ängslan,
Med all hiertans fängslan,
Synd och dödsens qwal,
Skola mig i skilja
Mot min JEsu wilja,
Från Guds barnas tal.
Ther på jag,
så natt som dag,
Til min Gud min suck wil sända,
Til min wandrings ända.

7. Andre må högt klifwa,
Jag wil nedrig blifwa,
Efter Guds behag.
Han wet wäl mitt bästa,
När jag mig kan fästa
Hart til HERrans Lag.
Jag är nögd,
allena bögd
Til min JEsum; wid hans sida
Wil jag nåd förbida.

2. Världen bländar, hägrar.
(5) Ropar jag så vägrar
den att svara mig.
Som en rök, en dimma
skingras den, försvinner,
smälter som en is.
Den går bort,
dess tid är kort
Jesus du hos mig förbliver
och du ger mig livet.

3. Möda, sorg och tårar,
(6) allt som hjärtat sårar,
skuld och dödens kval
kan mig inte skilja
Jesus från din vilja,
från mitt barnaskap.
Jesus blid,
bed du för mig.
Allt som mig för tungt belastar
jag på dig nu kastar.

4. Dig jag ville likna,
(7) glad om jag får sitta
nederst vid ditt bord.
Där bland dina minsta
bröder vill jag finnas,
lyssna till ditt ord!
Där, i dig
har jag den frid,
som bevarar mig och bär mig.
Jesus, du min glädje.

Gendigtningen 1977 får mig til at tænke på Albert Engströms tegning med manden, der vandrer hjem over isen fra krematoriet med sin hustrus urne og efter at have skredet utallige gange udbryder:"Nu ger jag Fan i pietäten, nu grusar jag med gumman." Havde man så endda med den nye frie oversættelse bragt en mundret, talesprogsagtig tekst; Men gendigtningen har jo både omvendt ordstilling og efterhængt adjektiv (Jesus blid). Derfor er der ingen tilgivelse for halvrimene. Jeg vil slutte med at henvise læseren til Hymn.Medd. dette nr. side 68, hvor en dansk oversætter, sognepræst S.T.Vestergaard, meddeler *sit* løsningsforsøg på den vanskelige opgave, det er at oversætte Jesu, meine Freude. Her er den pietet, jeg savner i det svenske forslag.

Jens Lyster.

FORFATTERNES ADRESSER

Cand.phil. Niels W.Bruun, Vibekegade 23,1.tv. 2loo Kbh.Ø.

Pastor P.Balslev Clausen, Ahlmanns alle lo, 29oo Hellerup.

Statsstipendiat Svein Ellingsen, N-4815 Saltrød,Norge.

Pastor Åge Haavik, Terrasseveien 34, N-1322 Høvik, Norge.

Stiftsadjunkt,cand.teol. Lars Åke Lundberg, Matrosvägen 22, S-136 7o Handen, Sverige.

Sognepræst Jens Lyster, Odden præstegård,4583 Sjællands Odde.

Stud.mag Lisbeth Müller,Præstegården, Lumsås, 45oo Nykøbing Sj.

Frimenighedspræst Helge Noe-Nygaard, Trængstrup,9541 Suldrup.

Lektor Ingolf Olsen, Rudegårds alle 47, 284o Holte.

Kantor Elisabeth Wentz-Janacek, Kyrkogatan 17, S-222 22 Lund, Sverige.

Sognepræst S.T.Vestergaard, Broager præstegård, 63lo Broager.

RETTELSE TIL HM. 1978/1:

S.44 linie 15 f.n. skal være: Denne *bom* lukker ikke....

KOMPONISTKONKURRENCE:

I efteråret 1978 skal udkomme et tillæg til Den Danske Salmebog, udarbejdet af Kirkeligt Centrum.

En del af tillæggets salmer skal forsynes med nye melodier, og i den anledning udskrives en konkurrence der har til formål at frembringe de bedst mulige melodier til disse salmer.

Salmeteksterne samt konkurrencebetingelserne kan rekvireres hos

EDITION EGTVED
Box 2o
6o4o Egtved Telf. o5 55 14 11.

Red. hilser dette initiativ med glæde; samtidig gør vi opmærksom på den ret korte tidsfrist ("efteråret 1978" er ikke langt borte trods al sommervarme!) og opfordrer interesserede til at henvende sig snarest.

REDAKTIONELT.

Fra og med dette nummer er Birgitte Fabritius de Tengnagel udtrådt af HM's redaktion;hendes område var især musikalske spørgsmål, og redaktionen siger Birgitte tak for den indsats, hun har ydet siden tidsskriftets start i 1972.

j.h.

Kvartalsskriftet

Hymnologiske Meddelelser udkommer årligt i 4 numre á 40-50 sider.

Udgives af Salmehistorisk Selskab
København Universitet
Institut for Kirkehistorie
Købmagergade 44-46
DK-1150 København K

Abonnement tegnes ved indsendelse af 4o kr for årg.1978 til giro nr. 2 20 11 19 , Salmehistorisk Selskab, kassereren, Ahlmanns Allé 10, DK-2900 Hellerup.

Restoplag af ældre årgange ved indbetaling på samme giro nr. pr. årgang 3o.- kr. årgang 1977 35.-kr.
(1.årgang 1972 udsolgt)

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse:

Sognepræst Jens Lyster, formand.

Professor Niels Knud Andersen, næstformand.

Sognepræst Jens Højgård, sekretær.

Pastor Peter Balslev Clausen, kasserer.

Hymnologiske Meddelelsers redaktion:

Ansv.red. sognepræst Jens Lyster
Odden præstegård, 4583 Sjællands Odde. Tlf: 03 42 62 96

Professor dr. theol. Niels Knud Andersen
Engvej 31, 2960 Rungsted Kyst. Tlf: 02 86 37 72

Pastor Peter Balslev Clausen
Ahlmanns Allé 10, 2900 Hellerup Tlf: 01 62 79 27

Sognepræst Jens Højgård
Enderslev præstegård, 4652 Hårlev. Tlf: 03 68 52 44

Hymnologiske Meddelelsers støttekreds:

Provst teol.dr. Allan Arvastson
Universitetslektor mag.art. Skirne Helg Bruland
Pastor Helge Dahn
Biskop Johs.W.Jacobsen
Professor dr.phil. Jens Peter Larsen
Pastor Anders Malling
Seminarieadjunkt cand.theol. Kaj Mogensen
Pastor Jørgen Schultz
Sognepræst Erik Norman Svendsen
Professor dr.phil. Christian Thodberg

Tidsskriftet udgives med støtte fra Carlsen-Langes Legatstiftelse og fra Statens humanistiske Forskningsråd.